

1 9 9 4

J A A R V E R S L A G

Woord vooraf		5
1	De Binnenlandse Veiligheidsdienst	7
1.1	Wettelijk kader	7
1.2	Sturing	8
1.3	Parlementaire controle	9
2	Veiligheidszorg op afzonderlijke aandachtsgebieden	11
2.1	De aantasting van grondrechten	11
2.2	Gewelddadige politieke groeperingen	16
2.3	Proliferatie van massavernietigingswapens en conventionele wapenhandel	20
2.4	Instandhouding van het maatschappelijk leven	24
2.5	Veiligheidsonderzoeken	27
2.6	Bijzondere aandachtsgebieden	30
3	Centrale veiligheidsthema's	37
3.1	Bescherming van de integriteit in de openbare sector	37
3.2	Veiligheidsrisico's in stedelijke gebieden	41
3.3	Economische veiligheidsbelangen	43
4	Samenwerking	47
4.1	Nationale verbindingen	47
4.2	Internationale samenwerking	49
5	Privacybescherming, informatieverschaffing en klachtenbehandeling	55
5.1	Schoning van de archieven	55
5.2	Verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur	56
5.3	Geschiedschrijving	56
5.4	Klachten	57
6	Management en organisatie	59
6.1	Personeel	59
6.2	Organisatie	62
6.3	Financieel kader	62
Bijlagen		67

Dit jaarverslag bevat een overzicht van de onderwerpen die in 1994 de aandacht van de Binnenlandse Veiligheidsdienst hebben gekregen. Ook wordt een vooruitblik gegeven op toekomstige activiteiten. De geheime, operationele gegevens van de BVD zijn niet in dit verslag opgenomen. Wel zijn deze, zoals gebruikelijk, ter kennis gebracht van de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer.

In 1994 overleed mevrouw C.I. Dales, de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken. Zij was politiek verantwoordelijk voor de aanpassing van de koers van de BVD na het tijdperk van de Koude Oorlog. De BVD kreeg te maken met een grotere diversiteit aan veiligheidsrisico's en moest daarom ook een meer flexibele organisatievorm krijgen. Tegelijk werd daar waar mogelijk een grotere openheid betracht over het werk van de dienst en werden de contacten verbreed. In 1994 nam mr. A.W.H. Docters van Leeuwen afscheid van de BVD. Onder zijn leiding werden de veranderingen bij de BVD in gang gezet.

In 1995 bestaat de BVD vijftig jaar. In de na-oorlogse periode wisselden ontwikkelingen die een bedreiging kunnen vormen voor de samenleving elkaar af. Op dit moment vinden veel van die ontwikkelingen hun oorsprong buiten onze landsgrenzen; voor zover zij op ons eigen grondgebied ontstaan, zijn er vaak connecties met soortgelijke internationale ontwikkelingen. Ze variëren van de toenemende activiteit van criminele organisaties uit Oost-Europa tot en met de opkomst van gewelddadige groeperingen binnen extreem-rechts in Nederland. De BVD heeft de taak de risico's op het vlak van de democratische rechtsorde, de veiligheid van de staat en andere gewichtige belangen tijdig te onderkennen, te waarschuwen wanneer dat nodig is en te adviseren over te nemen maatregelen.

De minister van Binnenlandse Zaken,
H.F. Dijkstal

HOOFDSTUK 1

1.1 Wettelijk kader

Met ingang van 1 april 1994 traden enkele technische wijzigingen in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (WIV) in werking. Bovendien is met ingang van die datum de klachtenregeling in de Politiewet 1993 niet van toepassing verklaard op het optreden van politieambtenaren bij de uitvoering van werkzaamheden ten behoeve van de BVD.

In juni 1994 oordeelde de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State dat in de WIV niet voldoende is aangegeven onder welke omstandigheden en met welke middelen de BVD bevoegd is inbreuk te maken op de persoonlijke levenssfeer van een individu. Ook achtte de rechter de controlemogelijkheden op de BVD niet in overeenstemming met het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden. De Afdeling kwam tot dit oordeel vanwege het feit dat de parlementaire commissie die controle uitoefent op de BVD, de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer, geen wettelijke grondslag heeft.

Bovendien ontbreekt het aldus de Afdeling aan een regeling om een persoon naar wie een onderzoek is ingesteld, op enig tijdstip op de hoogte te brengen van het feit dat hij onderwerp van een onderzoek is geweest. De controle door de Nationale ombudsman achtte de rechter onvoldoende, omdat de ombudsman niet bevoegd is bindende beslissingen te geven.

In hoofdstuk 5 wordt nader ingegaan op de gevolgen van deze uitspraken voor toekomstige verzoeken om inzage en de schoning van archieven.

De Raad van State heeft begin 1994 advies uitgebracht over het Wetsvoorstel veiligheidsonderzoeken. Dit advies heeft geleid tot enkele

aanpassingen. Het wetsvoorstel is inmiddels bij de Tweede Kamer ahangig gemaakt (zie ook paragraaf 2.5).

1.2 Sturing

1.2.1 Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (MICIV)

Een geplande bijeenkomst van de Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten vond geen doorgang in verband met ministerswisselingen, het demissionaire karakter van het kabinet en de kabinetsformatie. Wel werden in 1994 voorbereidingen getroffen voor een vergadering in januari 1995 over cryptografie (versluiting van telecommunicatie), de stationering van BVD-liaisons in het buitenland en een versterking van de sturende en toetsende functie van de MICIV. Op de MICIV-vergaderingen komen naast de beleidsmatige en financieel-organisatorische zaken ook majeure, politiek gevoelige, operationele onderwerpen aan de orde.

1.2.2 Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN)

Het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland kwam acht keer bijeen. Het CVIN bestaat uit de coördinator van de inlichtingendiensten en zijn adviseur, beiden werkzaam bij het ministerie van Algemene Zaken, de hoofden van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) en de Militaire Inlichtingendienst (MID) en twee vertegenwoordigers van Buitenlandse Zaken en Justitie.

Vier keer werd in de zogenaamde CVIN-plus samenstelling vergaderd. Het CVIN-plus bestaat uit de leden van het CVIN aangevuld met vertegenwoordigers van de ministeries die in de MICIV participeren (Algemene Zaken, Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken, Defensie, Economische Zaken, Financiën en Justitie). Dit uitgebreide CVIN fungeert als ambtelijk voorportaal van de MICIV.

De belangrijkste onderwerpen voor de BVD die aan de orde kwamen, waren het op 18 juli 1994 gesloten convenant over de samenwerking tussen BVD en MID, de coördinatie in Nederland van het proliferatiebeleid, de coördinatie van de veiligheidsaspecten van het Suriname- en Antillenbeleid, de Wet op de Telecommunicatievoorzieningen en cryptografie, de gevolgen van de uitspraak van de Raad van State over inzage-recht in dossiers, diverse meer operationele zaken met betrekking tot de

veiligheidsrelevante aspecten van de ontwikkelingen in Rusland, voormalig Joegoslavië, de PKK, alsmede de coördinatie van de informatiebeveiliging binnen de overheid.

1.2.3 Klankbordgroep

De klankbordgroep BVD is een platform voor discussies over algemene veiligheidsthema's en de taakoriëntatie van de BVD. De groep bestaat uit vertegenwoordigers van verschillende maatschappelijke geledingen. In voorgaande jaren vond een aantal vruchtbare en geanimeerde bijeenkomsten plaats, waarbij echter de indruk bestond dat niet alle discussies in gelijke mate toegankelijk waren voor de diverse deelnemers.

Een bijeenkomst die begin 1994 werd gepland, kon door een te groot aantal afzeggingen niet doorgaan. Aan het eind van 1994 is aan minister Dijkstal voorgesteld de vorm waarin de klankbordgroep functioneert aan te passen op grond van de ervaringen. Gedacht wordt aan een flexibeler opzet, thema-gericht en in kleinere groepen. In de loop van het jaar 1995 zal hierover worden beslist.

1.3 Parlementaire controle

Op 17 februari 1994 besprak de Tweede Kamer in een plenair debat het jaarverslag 1992. Daarnaast zijn BVD-onderwerpen ook bij andere gelegenheden besproken, zoals bij de behandeling van de begroting van Binnenlandse Zaken. Een overzicht van de betreffende kamerstukken is als bijlage bij dit verslag opgenomen.

Via de geheime bijlagen van het jaarverslag 1993 is de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten ingelicht over de operationele bijzonderheden die om redenen van staatsveiligheid niet kunnen worden geopenbaard. Deze zijn op 27 oktober 1994 besproken met de commissie. Bij die gelegenheid is, in aanwezigheid van de staatssecretaris van Cultuur, ook de schoning van de BVD-dossiers aan de orde geweest. Op 2 november 1994 heeft de minister voor Antilliaanse en Arubaanse Zaken, samen met zijn ambtgenoten van Justitie en van Binnenlandse Zaken, de commissie vertrouwelijk ingelicht over de algemene veiligheidssituatie op Aruba.

Verder is de commissie schriftelijk geïnformeerd over afzonderlijke operationele BVD-zaken. Na de verkiezingen in 1994 is de samenstelling van de commissie gewijzigd. Deze bestaat nu uit drs. J. Wallage,

voorzitter (PvdA), drs. E. Heerma (CDA), mr.drs. F. Bolkestein (VVD) en mr.drs. G.J. Wolffensperger (D66).

Naar aanleiding van het plenaire debat in februari 1994 hebben de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken en de voorzitter van de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten op 18 mei 1994 intensief gesproken met de heer Wilman in een ultieme poging het betreffende dossier te sluiten. Hierover is de Kamer desgevraagd schriftelijk ingelicht (II 1993-1994, Aangangsel 759). De zaak Wilman vormde op 14 april en 17 oktober 1994 onderwerp van bespreking tussen de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de minister van Binnenlandse Zaken.

Dit hoofdstuk bevat een overzicht van de voornaamste bevindingen en conclusies van de BVD op de verschillende aandachtsgebieden van de dienst. Over de afzonderlijke ontwikkelingen rapporteerde de BVD in 1994 zowel mondeling als schriftelijk aan de personen en instanties, die verantwoordelijk zijn voor de veiligheidszorg. Ook werd aan tal van conferenties deelgenomen en werden lezingen gehouden met als doel de aandacht te vragen voor bepaalde veiligheidsrisico's.

Een aantal onderwerpen bleek in 1994 van zodanig belang dat zij als centraal veiligheidsthema werden aangemerkt. Deze thema's zijn opgenomen in hoofdstuk 3. De centrale veiligheidsthema's uit het vorige verslagjaar zijn voor het merendeel tot de vaste aandachtsgebieden van de BVD gaan behoren en zijn daarom in het onderstaande overzicht opgenomen (onveiligheid voor allochtonen, internationalisering en bescherming van geautomatiseerde gegevens).

Een algemene trend is de steeds belangrijker wordende internationale component van de door de BVD gesignaleerde ontwikkelingen. De werkzaamheden van de BVD worden dan ook steeds meer in internationaal verband uitgevoerd, veelal in samenwerking met zusterdiensten uit andere landen.

2.1 De aantasting van grondrechten

2.1.1 *Extreem-rechts*

Het gevaar van grondrechtsaantastingen in Nederland is hoofdzakelijk afkomstig uit extreem-rechtse hoek, met name in de vorm van verbaal en fysiek anti-allochtoon geweld. Ook de reactie hierop van extreem-linkse zijde geeft reden tot zorg.

De BVD heeft aandacht voor leden van extreem-rechtse politieke partijen

van wie aantasting van onze democratische rechtsorde, met name van de vrije uitoefening van grondrechten van ingezetenen te duchten valt. Ook het -geringe- aantal leden van fascistische organisaties, waarvan het Aktiefront Nationale Socialisten (ANS) de belangrijkste exponent vormt, mag op belangstelling van de BVD rekenen.

Na de opzienbarende zetelwinst van de Centrumdemocraten (CD) bij de gemeenteraadsverkiezingen in maart 1994 volgde een reeks publikaties over criminele activiteiten en racistische gewelddaden, die zouden zijn begaan door prominente partijleden. De fricties die zich mede als gevolg daarvan binnen de CD manifesteerden, leidden tot uittreding, schorsing en roeyement van dissidente, voornamelijk nieuw gekozen raadsleden.

Het Nederlands Blok ontwikkelt zich in toenemende mate tot een aantrekkelijk alternatief voor vooral teleurgestelde en rancuneuze (ex)CD-raadsleden. Het Blok speelt daarbij een verre van passieve rol.

De Centrum Partij '86 die sedert november 1994 Nationale Volkspartij/CP '86 heet, boekte bij de gemeenteraadsverkiezingen vooral resultaat in de randstad. Een stroming in de partij, grotendeels bestaande uit jongeren, propageert een radicale, fascistoïde koers gekoppeld aan militante actie. Deze stroming beschikt met name in het Rijnmondgebied over aanhang. Er zijn contacten met buitenlandse fascistische groeperingen en er wordt op ad hoc basis samengewerkt met het handjevol aanhangers van het ANS. De doelstellingen en contacten van deze stroming zijn binnen NV/CP '86 overigens niet onomstreden. Met name enkele oudere, landelijke bestuurders willen vasthouden aan een relatief gematigde koers, die in hun ogen electoraal kansrijker is.

Veelzeggend is dat de verkiezingswinst van NV/CP '86 in Rotterdam voorpagina-nieuws was voor de NSDAP/AO (National Sozialistische Deutsche Arbeiter Partei/Auslands- und Aufbau Organisation). Dit is een in de Verenigde Staten gevestigde organisatie annex uitgeverij, die fascistisch propagandamateriaal, in meerdere talen, in Europa verspreidt.

Symptoom van de radicalisering van een deel der NV/CP '86-leden is de vorming van de Nationalistische Veiligheidsdienst. Dit is een reactie op de inbraken, intimidatie en bedreiging van de zijde van radicaal-linkse actievoerders en op deels geslaagde pogingen om besloten vergaderingen van extreem-rechts te voorkomen of te verstoren.

De betrokken leden verzamelen informatie over hun tegenstanders en

willen in voorkomende gevallen als ordewacht optreden.

De BVD organiseerde in maart 1994 onder voorzitterschap van de minister van Binnenlandse Zaken een conferentie over de betekenis van extreem-rechts. Aan deze conferentie werd deelgenomen door functionarissen uit het openbaar bestuur, politie en justitie. In oktober is een bijdrage geleverd aan een bijeenkomst georganiseerd door Binnenlandse Zaken voor burgemeesters, in wier gemeente extreem-rechtse partijen in de raad zijn vertegenwoordigd.

In opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken, in casu de BVD, wordt in 1995 onderzoek uitgevoerd naar de achtergronden en motieven van daders van anti-allochtoon geweld. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatie Centrum (WODC) van het ministerie van Justitie en door het Willem Pompe Instituut van de Rijksuniversiteit Utrecht.

De BVD en de divisie Centrale Recherche Informatie (CRI) van het Korps Landelijke Politiediensten zullen gezamenlijk inhoud geven aan een meer kwantitatief gerichte onderzoeksbenadering van hetzelfde probleem. Over dit soort onderzoek zijn ook afspraken gemaakt in het kader van de Europese Unie. De resultaten van de drie onderzoeken zullen mede de grondslag kunnen vormen voor adequaat overheidsoptreden.

De samenwerking met de Regionale Inlichtingendiensten van de Politie, de CRI en met een toenemend aantal buitenlandse zusterdiensten, is ook in 1994 bij dit onderwerp van wezenlijke betekenis gebleken.

2.1.2 Partije Karkeren Kurdistan (PKK, Koerdische Arbeiderspartij)

In november 1993 werden in Duitsland en Frankrijk verboden uitgevaardigd op de PKK danwel organisaties van de PKK. Als gevolg van deze verboden vonden, met name in Duitsland, regelmatig botsingen plaats tussen demonstrerende PKK'ers en de politie. Het daarbij door PKK'ers gebruikte geweld was niet alleen tegen de politie maar soms ook tegen PKK'ers zelf gericht; in Duitsland gingen enkele PKK-aanhangers over tot zelfverbranding.

Tijdens een door de PKK georganiseerde Koerdische conferentie, op 12 maart 1994 in Brussel, werd een voorstel van PKK-leider Abdullah Ocalan bekend gemaakt om met Turkije te komen tot een tweezijdig staakt-het-vuren. Ocalan liet tevens weten, bereid te zijn te onderhande-

len over de vorming van een Koerdisch-Turkse federatie. De voorstellen werden de volgende dag door de Turkse premier afgewezen.

In Turkije ging de PKK naast het voeren van de guerrilla, over tot het plegen van bomaanslagen op toeristische en economische doelen, waarbij doden en gewonden vielen. Het doel van deze aanslagen was Turkije economisch te treffen. Het toerisme immers geldt als een belangrijke bron van inkomsten van Turkije. Tevens werd met deze aanslagen -aangevuld met een enkele gijzelingsactie in Zuidoost-Turkije- gestreefd naar aandacht in de wereldpers voor het Koerdenprobleem.

In Europa ging de PKK voort met het ontwikkelen van politieke contacten en het ophalen van geld onder Turken en Koerden. Bij de financiële campagne gold ook dit jaar de instructie dat er geen geweld gebruikt mocht worden. In Nederland deden zich desondanks, evenals elders in Europa, wel enkele, soms gewelddadige incidenten voor.

De PKK besteedde veel geld en energie aan het opzetten van een TV-project. Dat project moet begin 1995 resulteren in Koerdische televisieprogramma's die vanuit Europa via een satelliet verspreid zullen worden.

Omdat in Duitsland de officiële toestemming voor het houden van een derde Internationaal Koerdisch Festival te lang uitbleef, besloot de PKK via KON-KURD (een overkoepeling van Koerdische organisaties in Europa) het festival in het Limburgse Landgraaf te organiseren. Het festival werd door circa 50.000 personen bezocht en verliep zonder problemen. De ontspannen wijze waarop het festival is verlopen, is in Koerdische kring positief gewaardeerd.

In oktober werd Kani Yilmaz, de PKK-leider in Europa, in Groot-Brittannië gearresteerd terwijl hij op weg was naar een afspraak met enkele Britse parlementariërs. De arrestatie van Yilmaz gaf op beperkte schaal aanleiding tot demonstraties door aanhangers van de PKK.

Er zijn echter geen aanwijzingen dat de PKK haar beleid, zich in Europa te onthouden van terroristische aanslagen ten gunste van het ontwikkelen van politieke relaties, op korte termijn wil wijzigen.

2.1.3 Buitenlandse inmenging: Marokko en Iran

De ongewenste bemoeienis van buitenlandse mogendheden -Marokko en in het bijzonder Iran- met voormalige onderdanen blijft een punt van zorg.

In 1994 heeft de BVD het onderzoek afgerond dat in 1993 was gestart naar aanleiding van klachten uit de Marokkaanse gemeenschap in Nederland over onoirbare praktijken door of namens de Marokkaanse overheid. De klachten waren voor een belangrijk deel terecht. Sturing vanuit het Marokkaanse consulaat in Amsterdam is echter niet gebleken. Ook ten aanzien van individuele personen binnen of buiten de Unie van Marokkaanse Moskee-organisaties in Nederland (UMMON), zijn geen strafbare feiten geconstateerd.

Overigens is in 1994 het aantal intimidaties en andere ongewenste praktijken sterk gedaald ten opzichte van 1993. De Marokkaanse regering lijkt haar houding ten aanzien van oppositie in het buitenland bijgesteld te hebben; in juli werd een algehele amnestie afgekondigd.

De BVD onderzoekt reeds langer signalen die erop duiden dat de Iraanse autoriteiten zich op ongewenste wijze zouden bemoeien met gevluchte landgenoten. Het onderzoek concentreerde zich in 1994 op beschuldigingen vanuit de Iraanse gemeenschap in ons land over intimiderend gedrag door leden van de diplomatieke vertegenwoordiging van Iran. Ook is vastgesteld dat Iran zijn inlichtingendiensten gebruikt om uit het land gevluchte politieke dissidenten te blijven vervolgen.

Vertegenwoordigers van de Iraanse inlichtingendiensten zijn in staat gebleken politieke tegenstanders zelfs ver buiten Iran te traceren en aan te spreken op hun dissidente gedrag. Deze handelwijze heeft een bedreigend effect en leidde tot groeiende onrust in de Iraanse gemeenschap in Nederland. Uit de resultaten van het BVD-onderzoek blijkt dat het optreden van Iraanse inlichtingendiensten gericht is op zowel intimidatie van tegenstanders als op pogingen vluchtelingen in te schakelen voor het inwinnen van informatie in hun eigen kring.

Het beleid van het regime in Teheran geeft eerder aanleiding te veronderstellen dat bovengenoemde activiteiten zullen worden opgevoerd, dan dat beëindiging van dit ongewenste optreden op korte termijn te verwachten is. In internationaal verband worden gelijklopende tendenzen waargenomen.

2.2 Gewelddadige politieke groeperingen

2.2.1 Radicale islamitische organisaties

De toenemende activiteit van radicaal islamitische groeperingen, waarvan representanten zich ook in Nederland bevinden, is zorgwekkend te noemen.

In de jaren 1993-1994 viel in diverse delen van de wereld een opleving waar te nemen van islamitisch geïnspireerd geweld. In het bijzonder ging dit op voor Algerije, waar het Islamitisch Heilsfront (FIS) en de Gewapende Islamitische Groep (GIA) verantwoordelijk waren voor honderden moorden. Ook buitenlanders vormden een belangrijk doelwit.

Dit laatste gold eveneens voor Egypte, waar aanhangers van de Islamitische Jihad en de Al Jamaa al Islamia met aanvallen op toeristen een belangrijke economische pijler onder het bewind van president Moebarak trachtten te slopen.

Egyptenaren speelden in februari 1993 ook een prominente rol bij de spectaculaire bomaanslag op het World Trade Centre in New York, waarbij voor het eerst bleek dat zelfs de VS niet gevrijwaard bleef van islamitische terreur. Ook in diverse andere landen manifesteren zich radicaal-islamitische bewegingen, die in hoog tempo aan slagkracht en aanhang lijken te winnen.

Hoewel het shi'itische bewind in Teheran deze ontwikkelingen openlijk toejuicht en waar mogelijk ondersteunt, vormt Iran niet de belangrijkste inspiratiebron en aanstichter van deze bewegingen, die de soennitische variant van de radicale islam aanhangen. Alle genoemde gevallen hebben gemeen dat een belangrijke rol werd en wordt gespeeld door zogeheten 'afghanen'. Dit zijn radicale islamieten van uiteenlopende nationaliteiten, die zij aan zij met de Afghaanse rebellen hebben gevochten tegen de nog door de Sovjets geïnstalleerde regering in Kaboel. Na de val van dit bewind in 1992 konden of wilden veel van deze Afghaanse vrijwilligers niet naar hun moederlanden terugkeren. Met honderden vestigden zij zich aanvankelijk in het Pakistaanse Peshawar. Onder druk van de Amerikanen, die dreigden Pakistan op te nemen op de zwarte lijst van landen die terrorisme ondersteunen, werden de meesten als ongewenst vreemdeling het land uitgezet. Als gevolg hiervan zwermden de 'afghanen' uit over de hele wereld.

Overal waar deze oorlogsveteranen opdoken namen zij een leidende rol op zich in de strijd voor de 'ware islam'. Het Algerijnse GIA, dat geen middel schuwt om de vijanden van de islam te liquideren, bestaat voor een belangrijk deel uit 'afghanen'. Veel radicale Egyptische islamieten, met name uit de kring rond de moordenaars van president Sadat, hielden zich later lange tijd op in Afghanistan. Het Bosnische regeringsleger maakt dankbaar gebruik van de front-ervaringen van menig 'afghaan'.

Maar ook in de Verenigde Staten, Canada en West-Europa hebben zich inmiddels vele van dergelijke radicale islamieten gevestigd. Ondanks de verschillende nationaliteiten bestaan er internationaal intensieve onderlinge contacten, die teruggaan op hun gemeenschappelijk verleden in Afghanistan en Pakistan (de 'Peshawar'-connectie).

Voor een deel tonen zij zich nauw betrokken bij de strijd voor een islamitische omwenteling in hun respectieve moederlanden, anderzijds koesteren zij een warme sympathie voor de wereldwijde verspreiding van de radicale islam.

Kenmerkend voor deze 'afghanen' en de hun omringende geestverwanten is een grote ontvankelijkheid voor een charismatisch leiderschap. De invloed van de blinde Egyptische sjeikh Omar Abd'al Rahman op de daders van de WTC-aanslag mag in dit opzicht als voorbeeld dienen. Voorts onderscheiden zij zich door hun uitgebreide internationale netwerken en hun professionaliteit in het gebruik van geavanceerde technieken. Zij beschouwen geweld als een acceptabel middel om de politiek-religieuze doelen te bereiken.

Opvallend afwezig zijn duidelijke organisatie-structuren. De samenhang wordt veeleer verkregen door een gezamenlijk concept, dat gebaseerd is op een politiek mobiliserende interpretatie van de islam en een radicale anti-westerse stellingname.

Inmiddels zijn de eerste signalen opgevangen dat ook Nederland enkele radicale islamieten binnen zijn grenzen heeft, die deel uitmaken van dit wereldwijde netwerk. Verontrustende signalen uit Frankrijk, waar -bij monde van minister Pasqua van Binnenlandse Zaken- verondersteld werd dat het Algerijnse GIA ook in Nederland al zou beschikken over een terroristische cel, zijn onderzocht.

De BVD houdt er terdege rekening mee, dat een toenemend aantal radicale islamieten zijn toevlucht zal zoeken in Nederland, mede onder invloed van de strenge maatregelen in landen als Frankrijk en Duitsland.

Daarmee dreigen ook hier groeperingen te ontstaan, die in potentie bereid en in staat zijn gewelddaden te plegen, als dit volgens de leden de islamitische zaak kan dienen.

De Teblig-beweging van Cemalettin Kaplan, vooral door Iran geïnspireerd, maakt kommervolle tijden door. De groepering is ernstig verdeeld over de te volgen koers en de financiële handelwijze van haar leider. In Nederland leidde dit tot enig handgemeen tussen voor- en tegenstanders van Kaplan, waarbij de steun voor de geestelijk leider in hoog tempo afbrokkelde. Thans kan nog slechts één moskeevereniging gerekend worden tot het kamp van Kaplan. Door de interne strubbelingen is de aantrekkingskracht van de beweging momenteel gering. Verwacht mag worden dat de oppositie zich zal bundelen in een nieuwe radicale organisatie.

2.2.2 Devrimci Sol (Dev Sol, Revolutionair Links)

Dev Sol heeft in maart 1994 besloten tot een wijziging van haar structuur in een partij en een frontorganisatie. De naam is gewijzigd in DHKP-C (Devrimci Halk Kurtulus Partisi - Cephesi = Revolutionaire Volkspartij - Front).

Naar aanleiding van de arrestatie in Frankrijk van Dev Sol leider Dursun Karatas in september, dreigde Dev Sol openlijk met vergeldingsacties tegen Franse belangen indien Karatas aan Turkije zou worden uitgeleverd. In diverse Europese landen werden protestacties georganiseerd. Ook in Nederland vond een -geweldloze- protestactie plaats.

Begin 1994 werd een vijftal Dev Sol-aanhangers door de Haagse rechtbank veroordeeld tot gevangenisstraffen, variërend van zes maanden tot vier jaar in verband met afpersing/bedreiging in het kader van de financiële campagne van Dev Sol.

De fractiestrijd binnen Dev Sol heeft ook in de verslagperiode in het buitenland tot diverse gewelddadige incidenten geleid, waarbij doden en gewonden vielen. Nederland lijkt van dergelijke incidenten verschoond te blijven door het ontbreken van aanhangers van de oppositionele lijn in ons land.

2.2.3 Irish Republican Army (IRA)

Het jaar 1994 werd gekenmerkt door de vredesonderhandelingen van de politieke vleugel van de IRA, Sinn Fein met de Britse autoriteiten.

Intussen gingen de aanslagen door, waarbij een verschuiving te zien was van 'hard' naar 'soft targets': niet langer werden gebouwen en infrastructuur verwoest maar werden weer aanvallen uitgevoerd op Britse militairen en op personeel van de Royal Ulster Constabulary (Noord-Ierse politie).

Op 31 augustus kwam het echter tot een 'volledig' staakt-het-vuren, dat overigens midden november werd verstoord door de moord op een postbeambte. Sinn Fein en de IRA-Legerraad haastten zich te melden dat het hier een misverstand betrof. Een week later bracht de Britse pers naar buiten dat een vijftigtal hardliners dreigde met nieuwe aanslagen wanneer er in het voorjaar van 1995 nog sprake mocht zijn van Britse aanwezigheid in Ulster.

Kleinere republikeinse terreurgroepen als de Irish National Liberation Army (INLA) en de Republican Sinn Fein (RSF) hebben zich van meet af aan gedistantieerd van de wapenstilstand.

Nederland zelf is in 1994 verschoond gebleven van IRA-gewelddaden.

2.2.4 Ulster Freedom Fighters (UFF) en Ulster Volunteer Force (UVF)

De Noordierse loyalistische (protestantse) terreurorganisaties Ulster Freedom Fighters en Ulster Volunteer Force hebben zich tot aan de herfst van 1994 van hun slechte, uiterst wrede, kant laten zien. Op 13 oktober echter hebben ook zij gekozen voor een wapenstilstand.

Concluderend is het prematuur te veronderstellen dat er geen dreiging meer uitgaat van Noordierse terroristische groeperingen. Er zijn redenen om aan te nemen dat groeperingen van republikeinse en loyalistische origine klaar staan om het geweld te hervatten. Met name de ontwikkelingen in het vredesproces in de eerste helft van 1995 zullen cruciaal blijken te zijn.

2.2.5 Euskadi Ta Askatasuna (ETA) - Vrijheid voor het Baskische thuisland

De ETA had in 1994 blijvend te maken met een verdere afkalving. Enerzijds door arrestaties van nog actieve commando's en ontmantelingen van wapenfabrieken, anderzijds door politieke ondermijning.

De regering in Madrid gebruikte de zogenaamde 'reinsercion social' - resocialisering van berouwvolle ETA-activisten - als een splijtzwam. Op dit moment gaan de Spaanse autoriteiten uit van het bestaan van nog drie commando-groepen die actief blijven op het gebied van afpersingen en aanslagen.

2.2.6 Politiek gewelddadig activisme

Ondanks herhaalde aanzetten door linkse activisten, bijvoorbeeld via het blad Konfrontatie, is het ook in 1994 niet gekomen tot een opleving van de 'Beweging'. Slechts op twee terreinen was er sprake van hernieuwde activiteit, namelijk op die van het milieu-activisme en van anti-fascisme.

Radicale milieu-activisten pleegden -hoofdzakelijk- kleinschalige sabotage- en vernielingsacties na oproepen daartoe door de van oorsprong Britse Earth Liberation Organisation. Verder bleven anti-fascisten actie voeren tegen hun extreem-rechtse tegenstanders. Dit heeft tot op heden niet geleid tot grootschalige, gewelddadige confrontaties.

De hoofdmoot van de aandacht van de BVD voor politiek gewelddadige activisten bleef ook in 1994 voorbehouden aan de Revolutionaire Anti Racistische Actie, RARA, die zich met oneigenlijke middelen verzette tegen het asiel- en vreemdelingenbeleid.

Het beleid van het huidige kabinet verschilt naar de mening van de RARA-activisten echter niet wezenlijk van dat van het vorige. Daarom moet nog steeds rekening worden gehouden met de mogelijkheid van nieuwe (harde) acties. De BVD blijft hier alert op.

2.3 Proliferatie van massavernietigingswapens en conventionele wapenhandel

De Nederlandse overheid acht proliferatie van massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen daarvoor een bedreiging voor de veiligheid van de staat en zijn bondgenoten, alsmede een aantasting van de internationale rechtsorde. Het tegengaan van de verspreiding van deze wapens vormt een uitgangspunt op het terrein van de buitenlandse politiek en het exportbeleid. De BVD werkt op dit gebied samen met de beleidsbepalende ministeries van Economische en Buitenlandse Zaken. In de uitvoerende sfeer wordt nauw samengewerkt met de Economische Controledienst (ECD).

Voorts is de BVD vertegenwoordigd in verschillende vormen van interdepartementaal en internationaal overleg met betrekking tot de non-proliferatie problematiek. Op aangeven van de minister van Binnenlandse Zaken streeft de BVD naar een verbreding en versterking van het interdepartementaal overleg op non-proliferatie terrein.

De inspanning van de BVD richt zich vooral op het onderkennen van projecten voor massavernietigingswapens in de zogenoemde risicolanden en de verwerving van materiaal daarvoor. Die verwerving geschiedt vaak op verholde wijze.

De geïndustrialiseerde landen hebben uit hoofde van verschillende samenwerkingsverbanden op nucleair terrein (de Nuclear Suppliers Group, NSG), op het terrein van raketten (Missile Technology Control Regime, MTCR) en op het terrein van chemische en biologische wapens (de Australië Groep, AG) essentieel geachte apparatuur en grondstoffen onder exportcontrole gesteld. De verwerving vanuit de diverse risicolanden in Azië en met name in het Midden-Oosten gaat echter onverminderd door.

Risicolanden gaan evenwel in toenemende mate over tot het zelfstandig produceren van die goederen en grondstoffen die in de geïndustrialiseerde landen onder exportcontrole staan. Daartoe noodzakelijke apparatuur wordt vaak in het buitenland gezocht. Die apparatuur is echter zo breed toepasbaar dat exportcontrole daarop praktisch onmogelijk is. Daarom heeft men in communautair verband een zogenaamde 'catch-all' bepaling opgenomen in de EG-Verordening betreffende de controle op de uitvoer uit de Gemeenschap van deze zogenaamde 'dual use' goederen. Deze verordening zal in 1995 in werking treden. Omdat bij een dergelijke regeling niet langer de goederen, maar de afnemer doorslaggevend is, zal de behoefte aan adequate informatie van de BVD daarover toenemen.

Teneinde zelfstandig tot ontwikkeling en produktie te kunnen overgaan, hebben de risicolanden ook behoefte aan kennis. Wetgeving met betrekking tot deze immateriële technologie-overdracht is in voorbereiding. Daarbij blijft natuurlijk een punt van zorg dat geen controle mogelijk is op uitwisseling van kennis tussen landen die niet zijn toegetreden tot een van de genoemde samenwerkingsverbanden.

Waar nodig brengt de BVD bedrijven en instellingen op de hoogte van de werkelijke achtergrond van handelspartners in risicolanden. Zijn deze van dubieuze aard of staan gevraagde goederen onder exportcontrole, dan wordt verwezen naar het ministerie van Economische Zaken.

Daarnaast levert de BVD aan het ministerie van Buitenlandse Zaken informatie ten behoeve van UNSCOM, de VN-commissie die toezicht houdt op

de ontmanteling van het Iraakse programma voor massavernietigingswapens.

2.3.1 Iran

Het afgelopen jaar is veel onderzoek verricht naar verwervingsactiviteiten voor massavernietigingswapens vanuit Iran. Dit land beschikt over chemische wapens en werkt mogelijk ook aan biologische en nucleaire wapens. Iran heeft ook de beschikking over een aantal ballistische raket-systemen. Op alle terreinen tracht Iran steeds meer zelfvoorzienend te worden. Het land beschikt daarvoor over een goede industriële basis.

Nederlandse bedrijven leverden de laatste jaren rechtstreeks aan het Iraanse militaire apparaat of aan Iraanse afnemers. Veelal ging het om goederen die breed toepasbaar zijn. Bij onderzoek naar deze leveringen kwamen geen overtredingen van exportbepalingen aan het licht. Wel bleek dat het soms om goederen ging die in de toekomst onder de eerder genoemde 'catch-all' regelgeving zouden moeten vallen. De BVD gaat door met onderzoek naar ongewenste verwervingsactiviteiten van Iran in Nederland.

2.3.2 Libië

Enkele jaren geleden bouwde Libië de eerste fabriek voor chemische wapens in Rabta. Alles wijst erop dat deze fabriek niet meer actief is. Een tweede, ditmaal ondergrondse, fabriek wordt nu nabij de plaats Tarhuna gebouwd. Voorts heeft Libië een programma voor de ontwikkeling van een eigen ballistische raket.

Het wetenschappelijk en technisch niveau in Libië is volgens de huidige inzichten onvoldoende om het land in staat te stellen geheel op eigen kracht massavernietigingswapens te ontwikkelen. De infrastructuur op chemisch terrein is in ontwikkeling, maar staat nog niet op hoog niveau. Hoewel het land daardoor wel in staat is enige grondstoffen voor chemische wapens zelf te fabriceren, blijft Libië aangewezen op het buitenland. De Libische verwervingsactiviteiten richten zich ook op Nederland. De BVD blijft daarom alert op het tijdig onderkennen van die activiteiten.

2.3.3 Pakistan

Na zich jarenlang geconcentreerd te hebben op activiteiten ten behoeve van de vervaardiging van een nucleair wapen, ontwikkelt Pakistan nu ook een ballistische raket, waarmee een nucleaire lading kan worden

vervoerd. Ook zijn er indicaties dat Pakistan over een aantal biotechnologische instituten beschikt waar militair onderzoek in de toekomst zou kunnen plaatsvinden. Er zijn aanwijzingen dat Pakistan onderzoek verricht op het terrein van chemische wapens.

Ofschoon Pakistan voor de verwezenlijking van de verschillende wapenprogramma's aangewezen blijft op technologie en apparatuur uit de geïndustrialiseerde landen, lijkt het land toe te werken naar een situatie waarin het daarvan niet meer afhankelijk is. Daartoe betreft Pakistan, ook in Nederland, apparatuur waarmee ontwikkeling en produktie van massavernietigingswapens mogelijk wordt zonder hulp van buitenaf.

2.3.4 Irak

Irak moet in staat geacht worden om na beëindiging van de UNSCOM-inspecties in zeer korte tijd weer de produktie van massavernietigingswapens ter hand te nemen. Derhalve blijft Irak onderwerp van onderzoek.

2.3.5 Illegale handel in bijzondere metalen

Sinds 1993 wordt met name in West-Europa in toenemende mate melding gemaakt van de illegale handel in bijzondere metalen vanuit het Gemenebest van Onafhankelijke Staten (GOS) en andere Oosteuropese staten. Om het grote aantal meldingen over bijzondere metalen beter te kunnen evalueren, werd in mei 1993 door de BVD, de Economische Controledienst (ECD) en de afdeling Straling en Nucleaire Veiligheid van het ministerie van VROM, het 'Landelijk Meldpunt voor de handel in Bijzondere Metalen' bij de ECD te Utrecht opgericht. Hier worden de binnengekomen meldingen beoordeeld en wordt bezien of nader onderzoek noodzakelijk is.

De taakverdeling op dit specifieke aandachtsterrein is als volgt: de BVD verzamelt inlichtingen; de ECD is op grond van de Kernenergiewet en de in- en uitvoerbepalingen verantwoordelijk voor de opsporing van (strafbare) feiten en het ministerie van VROM heeft een taak op het gebied van fysieke beveiliging (stralingsmeting).

De vondst in 1994 van hoogwaardige splijtstoffen (onder andere weapons grade plutonium) in Duitsland leidde tot veel publiciteit en in Nederland tot kamervragen.

Er zijn steeds duidelijker signalen, ook uit de ons omringende landen, die tot grote waakzaamheid nopen. Illegale handel in bijzondere metalen brengt grote risico's met zich mee, zowel voor de volksgezondheid als met het oog op de verspreiding van strategische goederen.

De illegale handel in bijzondere metalen en de handel in conventionele wapens vertonen voor een deel dezelfde patronen. De mogelijkheden voor beide zijn toegenomen, doordat het centrale gezag in Moskou gegeven de huidige situatie binnen de Russische Federatie minder controle op die goederen kan uitoefenen. Gebleken is dat aanbieders van beide soorten goederen werkzaam zijn in praktisch dezelfde onderdelen van de overheid en het bedrijfsleven van de Russische Federatie. De invloed van de Russische georganiseerde misdaad is hierbij onmiskenbaar.

2.3.6 Internationale conventionele wapenhandel

Samen met 28 andere landen heeft Nederland in 1993 in Helsinki het CFE-verdrag ondertekend, dat de vermindering regelt van conventionele wapenarsenalen van strijdkrachten in Europa. In dit verdrag zijn plafonds vastgesteld voor het volume van conventionele wapens. Het surplus in de individuele verdragstaten dient te worden vernietigd en mag niet worden doorverkocht.

Schending van dit verdrag door verkoop van het surplus in plaats van vernietiging, kan gevolgen hebben voor de internationale veiligheids-situatie.

In 1994 is vastgesteld dat voormalige, vooral Russische, militairen en inlichtingenofficieren betrokken zijn bij de illegale verkoop en smokkel van militair materiaal, wapens en explosieven, afkomstig uit surplusvoorraden van de voormalige Warschau Pact-legers.

2.4 Instandhouding van het maatschappelijk leven

2.4.1 Vitale sectoren

De BVD heeft in 1994 deelgenomen aan het deelproject 'Vitaal' van het project Crisisbeheersing van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Doel van dit project was het harmoniseren en moderniseren van het veiligheidsbeleid ten aanzien van vitale bedrijven, instellingen en objecten. Hiertoe werd zeer nauw samengewerkt met het Landelijk Coördinatiecentrum van het ministerie van Binnenlandse Zaken en de Eenheid

Crisisbeheersing van het ministerie van Economische Zaken.

De bestaande lijsten van vitale bedrijven, instellingen en objecten zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op dreigingsanalyses uit het tijdperk van de Koude Oorlog.

Een herziening van het begrip 'vitaal' op basis van de actuele internationale militair-politieke veiligheidssituatie en de economische en technologische ontwikkelingen was gewenst.

In dit nieuwe concept wordt het begrip 'vitaal' omschreven als:

die belangen die essentieel zijn voor de basisstructuren en de fundamentele waarden en normen van ons maatschappelijk systeem.

Producten, diensten en objecten die onmisbaar zijn om deze belangen te handhaven, worden eveneens vitaal genoemd.

De Tweede Kamer is over deze nieuwe benadering op de hoogte gebracht met de nota Crisisbeheersing, van 12 juli 1994 (Kamerstukken II, 1993-1994, 23400VII, nr. 40) van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Deze herijking moet uiteindelijk in 1995 leiden tot één nieuwe interdepartementale lijst van vitale bedrijven, instellingen en objecten.

2.4.2 Beveiligingsbevordering

De BVD heeft tal van veiligheidsadviezen verstrekt aan overheidsinstellingen en bedrijven. Deze adviezen varieerden van algemene informatie over veiligheidsrisico's en dreigingsanalyses tot daadwerkelijke aanbevelingen voor een verbeterde beveiliging.

Voorbeelden hiervan zijn de waarschuwende brieven over de voorgenomen acties van het Earth Liberation Front en de beveiliging van de woningen van ministers en staatssecretarissen.

In 1994 is een uitgebreide veiligheidsinspectie gehouden bij de producent van het nieuwe reisdocument, de firma Sedas. De resultaten hiervan zijn aan het ministerie van Binnenlandse Zaken gemeld.

2.4.3 Informatiebeveiliging

De openbare sector is voor zijn functioneren in toenemende mate afhankelijk van geautomatiseerde informatiesystemen. Deze afhankelijkheid leidt er toe dat de beveiliging van deze systemen uit oogpunt van vertrouwelijkheid, integriteit en beschikbaarheid een steeds belangrijker rol speelt.

Van de BVD wordt op dit terrein de laatste jaren de nodige inspanning geleverd.

Sinds 1991 was het onderzoek van de BVD op het gebied van informatiebeveiliging voor een groot gedeelte gericht op 'hackers'. Hieruit kwam naar voren dat hackers in principe geen bedreiging vormen voor informatiesystemen die tot het aandachtsgebied van de BVD behoren. Mede sinds de inwerkingtreding van de Wet computercriminaliteit per 1 maart 1993 kunnen de hackers-activiteiten dan ook voornamelijk als een justitieel probleem worden gezien.

De BVD richtte zich in 1994 vooral op de verhoging van het weerstandsvermogen van instellingen en bedrijven tegen misbruik van informatiesystemen. Medio 1994 werden de bestaande activiteiten, zoals dreigingsanalyses en ondersteuning bij het opstellen van een beveiligingsbeleid op het gebied van informatietechnologie, beter gestructureerd en werd begonnen met nieuwe activiteiten, zoals het opstellen van kwetsbaarheidsanalyses.

De BVD neemt sinds de instelling in 1992 deel aan de Interdepartementale Commissie Informatie beveiliging (ICIB) en aan het Advies en Coördinatiepunt Informatiebeveiliging (ACIB). Beide instanties hebben de beveiliging van rijksoverheidsinformatie ten doel. Een begin 1994 ingestelde evaluatie door 'Het Expertise Centrum', een extern onderzoeksbureau, bracht aan het licht, dat de gekozen opzet niet geheel aan de verwachtingen van de verschillende partijen voldeed. In de opzet wordt namelijk geen rekening gehouden met het onderscheid in enerzijds (overheids)informatie die van belang is voor staat en samenleving als geheel en anderzijds informatie die van belang is voor de interne procesvoering van de departementen.

Vanuit de BVD werden ideeën aangedragen voor een structuur, die beter bij deze tweedeling aansluit. Eind 1994 is de ministerraad accoord gegaan met deze structuur, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen de 'bijzondere' informatiebeveiliging, die het eerste aandachtsgebied bestrijkt en de 'algemene', die het tweede bestrijkt. Hiertoe zullen voor beide aandachtsgebieden nieuwe raden worden ingesteld. Ten aanzien van het aandachtsgebied 'bijzondere' informatiebeveiliging zullen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten een belangrijke rol moeten spelen. Op dit moment wordt gewerkt aan de verdere uitwerking van deze plannen.

Ook heeft de BVD geparticipeerd in diverse andere vormen van overleg over informatiebeveiliging zowel op nationaal als Europees niveau. Op Europees niveau beweegt de discussie zich voor een groot deel op het terrein van de crypto-problematiek. Hierbij is de vraag aan de orde, hoe gezorgd kan worden voor een adequaat niveau van informatiebeveiliging, zonder dat de belangen van inlichtingen- en veiligheidsdiensten als van zowel opsporingsdiensten worden geschaad. In het kader van het zogeheten Vierlandenoverleg, tussen Frankrijk, Duitsland, Groot-Brittannië en Nederland, werkt de BVD samen met het Nationaal Bureau Verbindingsbeveiliging (NBV) aan het opstellen van een overeenkomst. Deze moet de wederzijdse erkenning mogelijk maken van certificaten, die zijn afgegeven voor produkten voor de beveiliging van informatiesystemen.

Daarnaast werd deelgenomen in de werkgroep Evaluatie en Certificatie van de Interdepartementale Commissie Informatie Beveiliging (ICIB) om te komen tot een structuur voor de evaluatie en certificatie van de technische beveiligingsvoorzieningen voor informatietechnologie in ons land. Tenslotte nam de BVD deel aan de overleggroep 'Computercriminaliteit' van het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing.

2.5 Veiligheidsonderzoeken

Conform het gestelde in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, art. 8 tweede lid onder b, verricht de BVD veiligheidsonderzoeken. Deze onderzoeken worden ingesteld naar bekleders van vertrouwensfuncties en functies in het bedrijfsleven die naar het oordeel van de verantwoordelijke ministers de mogelijkheid bieden de veiligheid of andere gewichtige belangen van de staat te schaden.

Het gaat hierbij zowel om onderzoeken naar kandidaten voor vertrouwensfuncties als om herhaalonderzoeken naar zittende functionarissen. In 1994 waren er bij overheid, bedrijfsleven en internationale instellingen ca. 50.000 vertrouwensfuncties. Er werden 16.552 (voor het merendeel administratieve) veiligheidsonderzoeken verricht. Het aantal vertrouwensfuncties en veiligheidsonderzoeken vertoont sinds het begin van de negentiger jaren een dalende lijn.

In de Ambtenarenwet 1929 zijn nadere regels gesteld met betrekking tot het uitvoeren van deze onderzoeken naar overheidspersoneel. Aan de Tweede Kamer is toegezegd dat voor de veiligheidsonderzoeken naar

personen die werkzaam zijn in de particuliere sector een soortgelijke regeling zal worden getroffen. Dit heeft geresulteerd in het wetsvoorstel veiligheidsonderzoeken dat behalve de bovenbedoelde rechtsgelijkheid ook meer rechtszekerheden beoogt te realiseren voor hen die door een dergelijk onderzoek inbreuk op hun levenssfeer ondervinden. Het wetsvoorstel is ter behandeling aan de Tweede Kamer gezonden.

De regels die de Wet veiligheidsonderzoeken zal opleggen, de gewijzigde maatschappelijke opvattingen ten aanzien van zeden en gewoonten, maar ook de aandacht voor de integriteit van het openbaar bestuur, maken het noodzakelijk het veiligheidsonderzoek aan te passen aan de gewijzigde eisen en omstandigheden. In dit kader wordt reeds onderzoek verricht en overleg gepleegd met binnen- en buitenlandse instanties en relaties. Een onderdeel van de te wijzigen aspecten is de versnelde afdoening van het veiligheidsonderzoek door technische en procedurele aanpassingen.

Een versnelling is ook nodig op grond van de eis in het Wetsontwerp veiligheidsonderzoeken, die aanstelling in een vertrouwensfunctie eerst toestaat na afronding van het veiligheidsonderzoek. Een projectgroep is belast met de herziening van het veiligheidsonderzoek.

Overzicht van vertrouwensfuncties (v.f.) en veiligheidsonderzoeken (v.o.)

	1993		1994	
	v.f.	v.o.	v.f.	v.o.
Rijksoverheid ¹⁾	4.057	1.425	4.152	1.190
Defensie-orderbedrijven	13.306	2.647	12.619	1.794
Vitale bedrijven ²⁾	32.268	5.427	32.086	12.545
Diverse ³⁾	-	1.026	-	1.023
Totaal	49.631	10.525	49.577	16.552

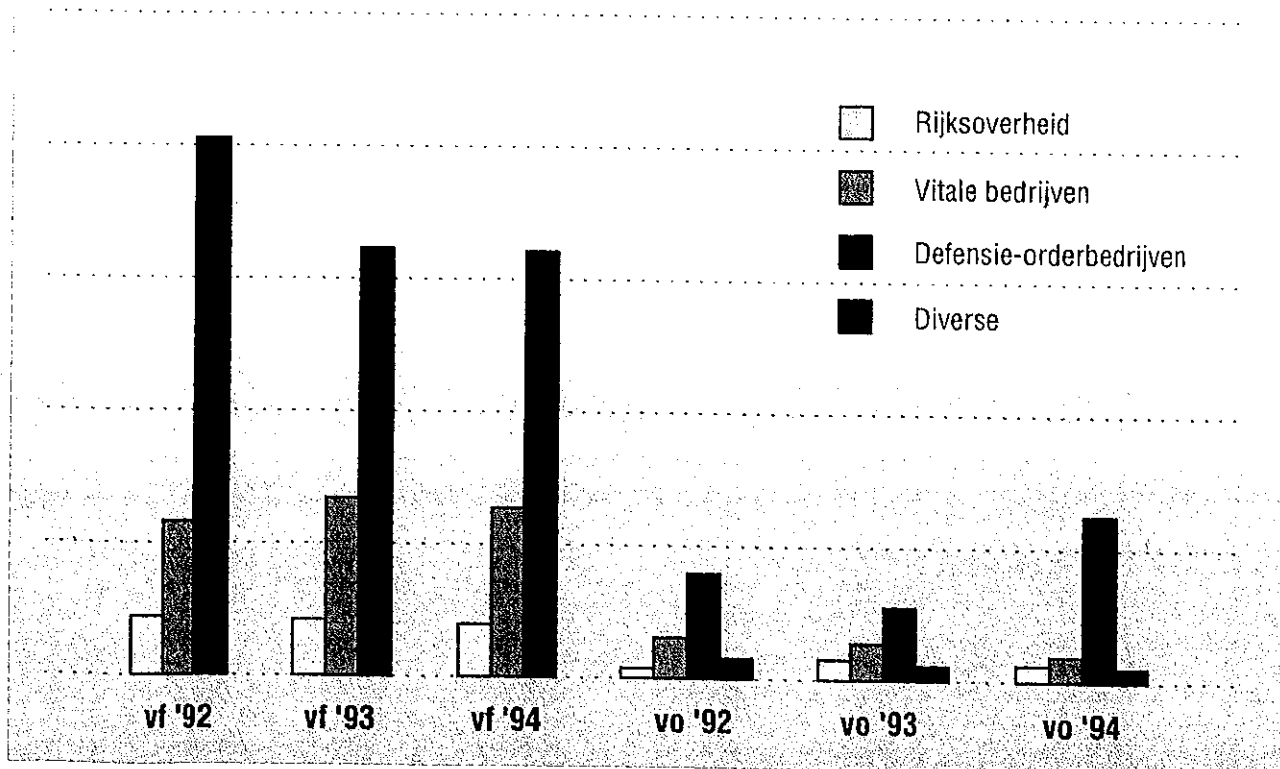
1) Exclusief het ministerie van Defensie en de krijgsmacht. Het aantal v.f.'s bij de rijksoverheid in % van de personeelssterkte bedroeg in 1993 5,4 en in 1994 4,1.

Het aantal v.f.'s voor burgerpersoneel bij Defensie bedroeg in 1993 18.240 en in 1994 15.740. Dit is circa 79% van het totale functiebestand bij Defensie.

2) De sterke toename van het aantal veiligheidsonderzoeken in de sector 'vitale bedrijven' moet worden toegeschreven aan een inhaalslag bij de NV Luchthaven Schiphol. Daar werd niet eerder gescreend personeel aan een onderzoek onderworpen en was tevens sprake van een groot verloop onder dit personeel.

3) Internationale instellingen en zusterdiensten.

Overzicht van vertrouwensfuncties (v.f.) en veiligheidsonderzoeken (v.o.) over de jaren 1992 t/m 1994



2.6 Bijzondere aandachtsgebieden

2.6.1 Suriname

In de Surinaamse samenleving deden zich in 1994 tal van incidenten en conflicten voor. Er is sprake van toenemende sociale onrust als gevolg van de snelle verarming van de Surinaamse bevolking door de hyperinflatie. Deze mondde tegen het eind van het jaar uit in stakings- en protestacties, waardoor de regering Venetiaan onder grote druk kwam te staan en de roep om terugkeer van de voormalig bevelhebber Desi Bouterse is versterkt. Door de oplopende spanningen dreigen ook de betrekkingen met Nederland te verslechteren.

Suriname verkeert in een diep dal waar het zonder hulp van het buitenland niet uit kan komen. De Surinaamse regering doet een dringend beroep op Nederland voor financiële steun. Tegelijkertijd beschouwt men de voorwaarden die Nederland stelt al snel als bevoogding en een vorm van neo-kolonialisme. Deze tweeslachtige houding tegenover het Nederlandse beleid staat een snelle verbetering van de Surinaamse economie in de weg. De sociale en maatschappelijke onrust die hierdoor is ontstaan, vormt een ernstige bedreiging voor het democratiseringsproces.

De BVD zal het verloop van dit proces blijven volgen ten einde verstoringen die een bedreiging vormen voor de relatie tussen Suriname en Nederland in al haar geledingen tijdig te onderkennen. Hierbij gaat het de BVD niet alleen om de internationale aspecten, maar in het bijzonder ook om de te verwachten echo's in Nederland waar ca. 45% van de bevolking van Suriname verblijft.

2.6.2 De Nederlandse Antillen en Aruba

Gelet op de Koninkrijksband zijn de maatschappelijke en politieke ontwikkelingen en de mogelijk bedreigende fenomenen voor de democratische rechtsorde en staatsveiligheid op de Nederlandse Antillen en Aruba ook voor Nederland van belang. De BVD onderhoudt een intensieve relatie met de veiligheidsdiensten van de Nederlandse Antillen en Aruba (VNA en VDA). De BVD-liaison te Caracas vervult daarbij een belangrijke schakelfunctie.

De BVD heeft waar nodig operationele ondersteuning aan beide diensten geboden en VNA- en VDA-medewerkers zijn in de gelegenheid gesteld stages te lopen bij de BVD.

2.6.3 Rusland

Sedert eind 1993 is Rusland althans naar de letter van de grondwet, een democratische samenleving. Het politieke besluitvormingsproces is echter nog weinig inzichtelijk en van politieke stabiliteit is nog immer geen sprake. De economische hervormingen lijken, gezien de gedaalde inflatie en de voortschrijdende privatisering aan te slaan. Toch is de economische situatie verre van rooskleurig. De slechte sociaal-economische omstandigheden, het steeds manifestere verval van morele waarden en de gebrekkige regelgeving werken de groei van de misdaad in de hand. Hoewel president Jeltsin de bestrijding van de georganiseerde misdaad als een van de speerpunten van zijn beleid beschouwt en hij de organen voor rechtsbescherming ruime bevoegdheden heeft gegeven, beheerst de georganiseerde misdaad nog steeds een groot deel van de Russische economie.

Momenteel tekenen zich met betrekking tot Rusland (en de andere GOS-staten) twee fenomenen af, die een bedreiging vormen voor de veiligheid van de staat en de democratische rechtsorde in Nederland. Het betreft de georganiseerde misdaad en proliferatie (zie voor de proliferatie waarbij Rusland een rol speelt de paragrafen 2.3.5 t/m 2.3.7).

De bloei van de georganiseerde misdaad gaat in Rusland samen met massale corrumpering van de overheid. Russische misdaadbendes beperken hun activiteiten niet langer tot Rusland en het GOS, maar hebben netwerken opgericht in verschillende Europese steden. Daar richten zij bijvoorbeeld firma's op om illegaal verkregen gelden te kunnen witwassen.

Ook Nederlandse politiële instanties zijn inmiddels geconfronteerd met criminele bendes uit het GOS. Gebleken is dat de aanwezigheid van de Russische mafia in Nederland toeneemt en haar organisatiegraad hoger wordt. De mafia recruteert haar leden voornamelijk uit de stroom asielzoekers. Zij houdt zich onder andere bezig met vrouwenhandel en prostitutie, grootscheepse autodiefstal, afpersing, witwasactiviteiten en immigrantensmokkel. Daarnaast worden mogelijkheden voor drugs-smokkel en wapenhandel onderzocht.

Nederlandse bedrijven die zaken doen met het GOS komen vroeger of later in aanraking met de mafia. In de meeste gevallen worden de bedrijven nadrukkelijk 'geadviseerd' zich door de mafia te laten bescher-

men; dit tegen een vast maandelijks bedrag, dan wel een vast percentage (in sommige gevallen 50%) van de winst.

Via de netwerken waarover zij beschikt zal de GOS-mafia haar activiteiten in Nederland naar verwachting uitbreiden. De BVD zal daarom haar samenwerking met politie en justitie op dit gebied intensiveren, om zo beter zicht te krijgen op dit voor Nederland betrekkelijk nieuwe fenomeen.

Er zijn besprekingen gevoerd tussen de BVD en vertegenwoordigers van de Russische Buitenlandse Inlichtingendienst SVR. Dit in het kader van een Nederlands buitenlands beleid dat is gericht op samenwerking met de Oosteuropese landen op economisch en maatschappelijk terrein en op het gebied van de veiligheid. De Russische inlichtingenactiviteiten vormen een aanmerkelijk minder groot veiligheidsrisico dan in het verleden. Anderzijds worden georganiseerde misdaad en proliferatie vanuit Rusland een steeds groter probleem. Er is inmiddels een situatie ontstaan waarin Nederland en Rusland deels gemeenschappelijke veiligheidsbelangen hebben. Tijdens het gevoerde, aftastende overleg hebben de BVD en SVR mogelijke terreinen van samenwerking geïnventariseerd.

In 1995 zal de BVD alert blijven op die fenomenen in Rusland en het GOS, die relevant zijn voor de staatsveiligheid in brede zin. Gepoogd zal worden trends en ontwikkelingen reeds in een vroeg stadium te signaleren. Met enige behoedzaamheid zal het proces, dat op termijn moet leiden tot een vorm van samenwerking met de Russische Buitenlandse Inlichtingendienst en, zo is de bedoeling, de Russische Binnenlandse Veiligheidsdienst (FSK), worden voortgezet.

2.6.4 Voormalig Joegoslavië

De ontwikkeling van de situatie in voormalig Joegoslavië, de gevolgen daarvan voor Nederland en de gemeenschap van ex-Joegoslaven in ons land, blijven aandachtspunten van de BVD. Dit vloeit voort uit de betrokkenheid van Nederland bij de verschillende internationale organisaties die een rol spelen in de voormalige federatie (NAVO, VN, EU, OVSE, WEU). Voorts treedt Nederland op als gastland van het 'International Criminal Tribunal on the former Yugoslavia' (ICTY), het Joegoslavië-tribunaal.

Het Joegoslavië-tribunaal ICTY is een focuspunt bij uitstek voor subver-

sieve en gewelddadige activiteiten. De BVD is om die reden nauw betrokken bij de interne en externe veiligheid van het ICTY en heeft daarover adviezen verstrekt. Deze taak wordt voortgezet in nauwe samenwerking met zusterdiensten in het buitenland, het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD) en met de ministeries van Buitenlandse Zaken en Justitie.

Er zijn aanwijzingen dat onder asielzoekers in Nederland zich naast slachtoffers ook een aantal oorlogsmisdadigers uit ex-Joegoslavië bevinden. Met het oog op nog in te stellen justitiële onderzoeken, verstrekt de BVD gegevens over oorlogsmisdadigers aan de bevoegde justitiële autoriteiten en wordt samengewerkt met de CRI.

De voormalige Joegoslavische geheime diensten hebben een lange traditie en vaardigheid in het bedrijven van propaganda, misleiding en het gebruik van criminelen voor hun doeleinden. Dat laatste kwam dit jaar duidelijk aan het licht toen door samenwerking met zusterdiensten vastgesteld werd dat in West-Europa een netwerk van Servische criminelen actief is. Dat netwerk heeft bindingen met de Servische geheime dienst SDB en met het politieke bestuur van Servië. De vrees bestaat dat leden van deze groep in Europa moeiteloos ingeschakeld zullen worden voor het uitvoeren van gewelddadige acties als dat politiek opportuun is. Er zijn serieuze aanwijzingen dat het netwerk ook in Nederland vertakkingen heeft.

De BVD zet zijn inlichtingentaak met betrekking tot dit fenomeen voort. Hier is nauwe samenwerking met het Openbaar Ministerie uiteraard geboden.

Van de geheime diensten van de verschillende republieken in het voormalige Joegoslavië is bekend dat zij reeds voor hun afscheiding geïnfiltreerd waren door de Servische geheime dienst. Hoewel een deel van het Servische netwerk ontmanteld is, functioneert een ander deel nog steeds. Doel is het ontwikkelen van inlichtingen- en sabotage-activiteiten in de voormalige deelrepublieken.

De geheime diensten van diverse republieken van het voormalige Joegoslavië zijn in toenemende mate ook in ons land actief. Het gaat hierbij vooral om het propageren van de politiek van hun regeringen in de diaspora door middel van beïnvloeding. De BVD volgt deze ontwikkeling aandachtig.

De Bosnische Moslims vormen nog steeds de grootste groep asielzoekers uit het voormalige Joegoslavië in Nederland. De Bosnische regering heeft bij wet de Bosnische vluchtelingen verplicht inkomstenbelasting te betalen ter financiering van de strijd in Bosnië. Weigering kan ongewenste gevolgen hebben voor de in Bosnië achtergebleven familieleden. Concrete bewijzen hiervan zijn nog niet gevonden. De Duitse regering heeft in de herfst een protest ingediend bij de Bosnische regering over de inkomstenbelasting die de Bosniërs in Duitsland moeten betalen aan de Bosnische regering. Als reactie daarop werd de belasting omgezet in een vrijwillige bijdrage. De Zwitserse regering noemde de wet illegaal.

Bosnische kranten die in Europa worden gedrukt, doen actief mee aan de zoektocht naar oorlogsmisdadigers. Zij vermelden bij welke adressen meldingen over opgespoorde misdadigers gedeponerd kunnen worden.

In tegenstelling tot de betrekkelijke rust op het politieke vlak onder de Kosovo-Albanezen in Nederland, is de politiek in Kosovo in beweging. Het gezag van president Rugova, die jarenlang het geweldloos verzet tegen de Servische onderdrukking aanvoerde, wordt betwist. Sommige politici eisen gewapend verzet. Ook in de top van Rugova's partij, de Democratische Liga van Kosovo (LDK), bestaat onenigheid over de aanwending van de financiële reserves van Kosovo in het buitenland. Het gaat hierbij om geld dat Kosovo-Albanezen, al dan niet vrijwillig, in het buitenland opgebracht hebben.

Uit meldingen van de politie en van het ministerie van Justitie is gebleken dat staatsburgers uit Albanië zich in toenemende mate als Kosovo-Albanezen voordoen om als asielzoeker in ons land toegelaten te worden. Albanezen uit Kosovo worden, voor zover zij niet in aanraking zijn geweest met de Nederlandse Justitie, niet teruggestuurd, vanwege de harde Servische repressie daar. Degenen die wel met Justitie in aanraking zijn geweest, worden door Justitie zonder pardon naar hun land van herkomst gedirigeerd.

De activiteiten van de nationalistische partij Interne Macedonische Revolutionaire Organisatie - Democratische Partij voor Macedonische Nationale Eenheid (VMRO-DPMNE) onder de Macedoniërs in Nederland zijn gestagneerd na de verwijdering uit ons land van enkele personen die aan de oprichting werkten van de gewapende arm van deze partij, de zogenaamde Geheime Macedonische Revolutionaire Organisatie (TMRO).

Er is daarna weinig activiteit in deze richting waargenomen. Sinds de VMRO-DPMNE de laatste parlementaire verkiezingen in oktober van dit jaar boycotte, voert de partij een buiten-parlementaire oppositie. De politieke instabiliteit van het land nam daardoor toe. Het ligt in de lijn der verwachting dat de VMRO de ondergrondse strijd weer zal oppakken, zowel in het binnen- als in het buitenland. Evenals bij alle andere groeperingen uit ex-Joegoslavië, is de geweldsdrempel onder Macedoniërs laag.

Ondanks de internationale inspanningen wijzen de ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië niet op een spoedig einde van de strijd. Uitbreiding van het conflict naar het noorden (Kroatië) en naar het zuiden (Kosovo en Macedonië) dreigt naar aanleiding van toenemende spanningen op etnisch, politiek, territoriaal, economisch en religieus gebied. Dit betekent dat de BVD ook in het komende jaar aandacht zal schenken aan de situatie daar en aan alle facetten die relevant zijn voor de veiligheidsbelangen van Nederland en van de Nederlandse ingezetenen.

VEILIGHEIDSZORG OP AFZONDERLIJKE AANDACHTSGEBIEDEN

HOOFDSTUK 3

In 1994 bleek een drietal onderwerpen voor de BVD van zodanig belang, dat zij als centraal veiligheidsthema kunnen worden aangemerkt. Ook in 1995 wordt aan deze onderwerpen, te weten integriteit in de openbare sector, veiligheidsrisico's in stedelijke gebieden en economische veiligheidsbelangen extra aandacht besteed.

De aandacht van de BVD voor de integriteit bij de overheid dateert van 1993, toen minister Dales van Binnenlandse Zaken hiervoor nadrukkelijk de aandacht vroeg van bestuurlijk en ambtelijk Nederland. De BVD heeft inmiddels door middel van gerichte onderzoeken en contacten zijn deskundigheid op dit terrein op peil gebracht. De BVD zal deze deskundigheid ook in de nabije toekomst inzetten om de weerbaarheid tegen aantastingen van de integriteit te helpen vergroten.

Op het gebied van de veiligheidsrisico's in stedelijke gebieden bevindt de BVD zich nog in een oriënterende fase. Het doel is in 1995 te komen tot een toekomstgerichte veiligheidsanalyse, waarin de veiligheidsrisico's worden benoemd die door de toenemende tegenstellingen in Nederlandse (binnen)steden kunnen ontstaan.

Het derde veiligheidsthema, economische veiligheidsbelangen, is een uitvloeisel van de scherpere internationale concurrentie, waarbij vanuit het buitenland ook oneigenlijke middelen worden ingezet. In samenwerking met bedrijfsleven en overheid zal de BVD zijn rol hier op korte termijn invulling geven.

3.1 Bescherming van de integriteit in de openbare sector

In 1994 kreeg het vraagstuk van de aantasting van de integriteit opnieuw veel aandacht. Het belang van deze problematiek is onomstreden. Integriteitsverlies van de openbare sector leidt tot een verminderde acceptatie van regelgeving en besluitvorming. Een cumulatie van integriteits-

aantastingen kan op langere termijn afbreuk doen aan onze democratische rechtsorde. De invalshoek die Binnenlandse Zaken heeft gekozen, is die van de noodzaak de normatieve kwaliteit van de overheid te verbeteren waar dat nodig is. De BVD richt zich daarbij in het bijzonder op onderzoek naar aantastingen van de integriteit en verhoging van de weerbaarheid.

In beginsel zijn bij integriteitsaantastingen twee varianten mogelijk. In de eerste variant verwerft een (overheids)functionaris een voordeel ten behoeve van zichzelf, dat ten koste gaat van de organisatie waarbinnen hij werkzaam is. Daarbij is dan veelal sprake van fraude. In de tweede variant verleent een functionaris ten koste van de organisatie een voordeel aan een buitenstaander, waarvoor hij van die buitenstaander een tegenprestatie ontvangt. Dit kan zowel op vrijwillige basis plaatsvinden (uit corruptie of door verstrengeling van belangen en loyaliteiten), als op onvrijwillige basis (onder druk van chantage of dwang door de buitenstaander).

Bij het oneigenlijk voordeel dat een buitenstaander daarbij verwerft, kan het gaan om concrete zaken als geld (ook in de vorm van subsidies, opdrachten, aanbestedingen), goederen, diensten en informatie (vertrouwelijke gegevens of voorkennis). Het kan echter ook gaan om meer abstracte zaken, zoals beïnvloeding van de wijze waarop de overheid haar beleid of regelgeving uitvoert, controleert en handhaaft of afwijkingen gedooft.

Welke actie een buitenstaander tegenover een overheidsorganisatie ook ontplooit, de zwakke plek bevindt zich altijd binnen die organisatie zelf. Cruciaal blijft de vraag of en in hoeverre overheidsdienaren bereid zijn een oneigenlijk voordeel te verwerven of te verstrekken, waardoor het tot een integriteitsaantasting kan komen.

Bij die buitenstaanders wordt vaak (en niet ten onrechte) gedacht aan de groeiende invloed van de georganiseerde misdaad. Echter, ook legale organisatievormen en personen kunnen aantasters zijn. Vooral in economisch moeilijke tijden staan voor bedrijven en maatschappelijke organisaties in hun relaties met de openbare sector grote belangen op het spel. Behoud en uitbouw van de materiële en immateriële positie is vaak sterk afhankelijk van aard en inhoud van het overheidshandelen. De verleiding om door malversaties binnen te halen wat langs legitieme wegen wellicht niet verkregen kan worden, is daarbij in beginsel aanwezig.

3.1.1 Onderzoek naar aantasters

Bij het onderzoek naar potentiële integriteitsaantasters naar aanleiding van enkele incidenten werd en wordt samengewerkt met de politie, bijzondere opsporingsdiensten en met buitenlandse zusterdiensten. Waar nodig werd over de concrete activiteiten van de BVD overleg gevoerd met het Openbaar Ministerie.

Incidentmeldingen over integriteitsaantastingen bereiken de BVD in hoofdzaak via het BVD-meldpunt terzake, dat in januari 1994 is geïnstalleerd. Het functioneren als meldpunt is voor de BVD overigens niet nieuw. Sinds jaar en dag wenden derden zich tot de BVD om zaken te melden die betrekking hebben op de wettelijke taken van de dienst. De BVD garandeert daarbij altijd bronbescherming.

Bij voldoende meldingen over integriteitsaantastingen brengt de BVD periodiek rapportages uit (niet herleidbaar tot personen of organisaties) over aantallen en soorten, om aldus het inzicht in deze problematiek te vergroten.

Na een melding over een (mogelijke) integriteitsaantasting stelt de BVD een vooronderzoek in om de melding te verifiëren en om de aard en omvang van de aantasting te kunnen beoordelen. Afhankelijk van de uitkomst wordt de zaak verder afgehandeld of doorgeleid naar de bevoegde instantie. Dit laatste is met name het geval als het ernstig vermoeden is gerezen dat bij de integriteitsaantasting niet alleen laakbare, maar ook duidelijk strafbare feiten zijn gepleegd.

Ook buitenlandse zusterdiensten van de BVD houden zich in toenemende mate bezig met onderzoek naar aantastingen van de integriteit. Het accent valt daarbij op de veelal in internationaal verband georganiseerde criminaliteit.

Meer in algemene zin kwam het onderwerp georganiseerde misdaad aan de orde tijdens bezoeken van de Poolse, Hongaarse, Tsjechische, Slovaakse en Sloveense diensten. Maar ook in de meer traditionele relatie met het Verenigd Koninkrijk, de Bondsrepubliek Duitsland en Frankrijk kwam het terug. Telkens lag de nadruk daarbij op de uit de (delen van) de voormalige Sovjet-Unie afkomstige mafia (zie ook paragraaf 3.5.3).

Het Openbaar Ministerie, de leiding van een politiekorps en/of een bijzondere opsporingsdienst kunnen een beroep doen op de BVD voor de aanpak van integriteitsaantastingen. De BVD geeft gehoor aan dergelijke

verzoeken, voor zover zij passen binnen de wettelijke taken en mogelijkheden van de BVD.

Overigens worden in 1995 ook de contacten en de informatie-uitwisseling met de terzake competente opsporingsinstanties geïntensiveerd. Hierdoor kan de BVD zijn onderzoek naar de georganiseerde criminaliteit en haar modus operandi bij integriteitsaantastingen beter gestalte geven. Deze kennis, alsmede de informatie die gegenereerd wordt uit het onderzoek, komen ook ten goede aan de kwaliteit van de beveiligingsadviezen die de dienst uitbrengt in het kader van zijn wettelijke taak.

3.1.2 Verhoging van de weerbaarheid

De BVD levert in de eerste plaats een bijdrage aan de verhoging van de weerbaarheid van de openbare sector tegen integriteitsaantastingen, door het inzicht van onderdelen van die sector in de problematiek te vergroten. Ook wordt daarbij aangegeven welke mogelijkheden het bevoegd gezag heeft om de eigen verantwoordelijkheid voor het reduceren van het risico van integriteitsverlies in de praktijk gestalte te geven.

Zo heeft de BVD deelgenomen aan voorlichtingsbijeenkomsten voor burgemeesters over het thema integriteitshandhaving. Deze bijeenkomsten werden gehouden onder auspiciën van het ministerie van Binnenlandse Zaken.

Ook werd een voordracht verzorgd over ethiek en integriteit van het openbaar bestuur in het kader van het eerste 'Johan de Witt'-seminar voor directeuren en andere leden van het hoger ambtelijk kader van de gemeente 's-Gravenhage.

Naast voorlichtende activiteiten zijn in 1994 sectoren van het openbaar bestuur geïnventariseerd, die in het kader van de inbreuken op de integriteit de grootste risico's lopen. De BVD richt zich daarbij in eerste aanleg op de rijksoverheid. Bij de inventarisaties wordt in kaart gebracht waar de betreffende organisatie (mogelijk) kwetsbaar is voor integriteitsaantastingen en worden vervolgens in gezamenlijk overleg aanbevelingen opgesteld om de weerstand te verhogen.

Bij het ministerie van Justitie is een theoretisch overzicht van (potentieel) kwetsbare functies en sectoren in de praktijk getoetst door een groot aantal gesprekken met Justitiemedewerkers. De bevindingen van deze gespreksronde vormen begin 1995 het uitgangspunt voor adviezen om de weerbaarheid van het departement te verhogen. Daarbij worden

ook de vertrouwensfuncties opnieuw vastgesteld, met het oog op het reduceren van het risico van integriteitsinbreuken.

Een vergelijkbare aanpak wordt gevolgd bij een inventariserend onderzoek binnen het directoraat-generaal Rijkswaterstaat van het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Een gespreksronde met medewerkers van het directoraat-generaal wordt in de eerste maanden van 1995 afgerond. Daarna wordt nagegaan hoe de weerstand tegen (potentiële) integriteits-aantastingen kan worden verhoogd.

De inzichten en ervaringen op dit terrein, worden in 1995 gebruikt voor de samenstelling van een compendium. Met dit compendium wil de BVD overheidsorganisaties een handreiking bieden om een zelfonderzoek in te stellen naar (potentieel) kwetsbare sectoren. De BVD zal daarbij een begeleidende rol vervullen. In eerste aanleg worden de mogelijkheden van het compendium getest in pilot-projecten bij het ministerie van Binnenlandse Zaken, de Belastingdienst en een directie van de Thesaurie-generaal van het ministerie van Financiën.

3.2 Veiligheidsrisico's in stedelijke gebieden

De BVD ziet het niet alleen als zijn taak om te waarschuwen voor actuele bedreigingen van onze samenleving, maar ook om beleidsmakers inzicht te geven in mogelijke toekomstige bedreigingen van de democratische rechtsorde, de veiligheid of andere gewichtige belangen van de staat. Dit verslagjaar is gestart met een toekomstgerichte veiligheidsanalyse (TVA). Deze eerste TVA heeft betrekking op de vraag of gezien de ontwikkelingen verwacht zou kunnen worden, dat op middellange termijn in bepaalde wijken in (grote) steden een rechtvacuum ontstaat. Daarmee wordt bedoeld op een situatie waarin enerzijds (groepen) burgers, door het maatschappelijk isolement waarin zij verkeren, hun (grond)rechten niet of moeilijk tot gelding (kunnen) brengen en waar anderzijds de overheid haar gezag onvoldoende of niet meer kan laten gelden. In het voorjaar van 1995 zal deze analyse naar verwachting gereed zijn.

De vrees voor een groeiende tweedeling in de stad neemt snel toe. Een tweedeling met enerzijds een opeenhoping van kansarmen in bepaalde wijken (concentratiewijken) en anderzijds de beter gesitueerden. Gewezen wordt op de bevindingen van het Sociaal en Cultureel Plan-

bureau (SCP) in het jaarrapport 1994. In dit rapport constateerde het SCP dat ingrediënten voor marginalisering en ruimtelijke segregatie aanwezig zijn. Het ontstaan van een armoedecultuur is zeer wel denkbaar. De voorwaarden voor een groeiend antagonisme in de samenleving zijn aanwezig. De aanwijzingen van het SCP vinden een weerspiegeling in de in het najaar van 1994 uitgebrachte 'Kansarmoede-atlas' van Nederland, uitgegeven door het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn. Volgens dit rapport zullen de voorgenomen bezuinigingen op de sociale zekerheid de reeds bestaande contrasten in de samenleving vergroten. Die maatschappelijke ontwikkeling komt het scherpst in de grote steden tot uitdrukking.

Het openbaar bestuur is zich bewust van de moeilijke situatie in de steden. De bestuurlijke organisatie wordt gewijzigd om een effectievere aanpak van de problemen mogelijk te maken. Langs de sporen van werk, leefbaarheid en veiligheid is een nieuw grote-stedenbeleid gestart. Het belang van zo'n beleid wordt nog eens onderstreept door de signalen, ook richting BVD, dat in concentratiewijken mogelijk het voortbestaan van de democratische rechtsorde op het spel staat. Bijvoorbeeld doordat burgers die in deze wijken wonen, in de vrije uitoefening van democratische grondrechten worden belemmerd door het optreden van politieke en religieuze organisaties. Ook komt het voor dat de regels van de rechtsstaat onder druk komen te staan door informele machtscircuits. De gevaarlijke kant hiervan is dat hiermee ook alle ruimte wordt gegeven aan criminaliteit en georganiseerde misdaad.

Een neerwaartse spiraal waarbij de geloofwaardigheid van het bestuur op het spel staat, moet worden tegengegaan. De versterking van de vertegenwoordiging van extreem-rechts in Tweede Kamer en gemeenteraden vormt een teken aan de wand.

Over de veiligheidssituatie in concentratiewijken organiseerde de BVD najaar 1994 een studieconferentie. Genodigden van rijksoverheid, lokaal bestuur, politie, onderwijs, woningcorporaties, midden- en kleinbedrijf, gezondheidszorg en minderhedenorganisaties bleken de zorgen van de BVD over de gang van zaken in steden te delen. Zo kwam naar voren dat de geloofwaardigheid van bestuur hier en daar reeds op het spel staat. Ook kwam naar voren dat de polarisatie zal toenemen, wanneer de overheid niet accepteert dat er een nieuwe werkelijkheid is ontstaan. Reeds is er in onze samenleving een grote groep mensen die in een

isolement leeft. Een regelrechte dreiging is de mogelijkheid voor criminele organisaties om als het ware onder te duiken in achterstandswijken en gebruik te maken van dat isolement.

De genoemde toekomstgerichte veiligheidsanalyse wordt, mede naar aanleiding van de bevindingen tijdens de conferentie, gebaseerd op nader onderzoek naar de alledaagse praktijk in enkele concentratiewijken. Door middel van de verkenning van mogelijke veiligheidsrisico's zal de BVD een bijdrage leveren aan mogelijke oplossingen.

3.3 Economische veiligheidsbelangen

Vanaf zijn oprichting heeft de BVD een beveiligingsbevorderende taak gehad bij delen van het Nederlandse bedrijfsleven. Daarbij ging het vooral om bedrijven die betrokken waren bij militaire produktie en bedrijven die het slachtoffer zouden kunnen worden van sabotage. Met de veranderende situatie in de wereld is ook deze taak aan een kritisch onderzoek onderworpen, met als conclusie dat de BVD-activiteiten op economisch terrein ingrijpend dienden te worden bijgesteld.

Op basis van oriënterende gesprekken met vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en het ministerie van Economische Zaken werd al snel duidelijk dat deze materie vanuit een andere invalshoek bekeken moest worden.

In de discussie kwam naar voren dat er een relatie bestaat tussen bepaalde economische belangen en de nationale veiligheid. De positie die een land inneemt in het internationale krachtenveld wordt immers in belangrijke mate bepaald door de stabiliteit van de economie, het innoverend vermogen van individuele bedrijven en het optimaal functioneren van het vrije marktmechanisme. Met het verdwijnen van de oude, vooral op militaire kracht gebaseerde, machtsblokken en de opkomst van nieuwe, op economische kracht gebaseerde machtsposities doet deze stelregel nog sterker opgeld dan voorheen.

Als de economische kracht van een land wordt aangetast, komt op termijn de stabiliteit van dat land in gevaar. Met het instandhouden van die economische kracht wordt een bijdrage geleverd aan het voorkomen van sociale onrust en krijgt politiek extremisme minder voedingsbodem.

Kortom: economische kracht is een voorwaarde voor stabiliteit en stabiliteit is een van de pijlers van nationale veiligheid.

Binnen het totale overheidsbeleid gericht op versterking van het economisch draagvlak, heeft de BVD een specifieke taak daar waar het weerstandsvermogen tegen de aantasting van economische belangen met oneigenlijke middelen onvoldoende is. Zo kan de BVD een bijdrage leveren aan het onderkennen van economische spionage-activiteiten. Evenzeer kan de bijzondere expertise van de BVD helpen bepaalde vormen van oneerlijke concurrentie tijdig te signaleren. Ook kan de dienst, met de ten dienste staande middelen, meehelpen bij het in een vroegtijdig stadium ontdekken van heimelijke bedreigingen voor het economisch leven door internationale criminele organisaties. Deze opereren immers meer en meer onder een dekmantel van legale firma's op onze markt.

Op deze drie terreinen, economische spionage, concurrentievervalsing en internationale criminaliteit, ligt in eerste instantie een taak voor het bedrijfsleven zelf. Maar het bedrijfsleven moet ook op samenwerking met de overheid kunnen rekenen. Binnen die gezamenlijke opgave, ligt een deelterrein voor de BVD: daar waar de aantasting van de economische kracht geschiedt met heimelijke, oneigenlijke middelen. Met andere woorden: daar waar essentiële Nederlandse economische gegevens worden verzameld door buitenlandse inlichtingendiensten, daar waar inlichtingendienst-methoden gebruikt worden om het Nederlandse bedrijfsleven de voet dwars te zetten (bijvoorbeeld 'lastercampagnes'), daar waar door versluiering niet goed duidelijk meer is of men zaken doet met een bonafide onderneming of met criminelen.

Bleef nog de vraag welke bedrijfstakken in het bijzonder slachtoffer zouden kunnen zijn van bovengenoemde praktijken. In eerste aanleg werd daarbij gedacht aan specifieke technologie-sectoren, maar naarmate de discussie vorderde, rees het vermoeden dat dit verschijnsel (aantasting van economische belangen, op termijn leidend tot aantasting van de nationale veiligheid) een veel bredere aanpak vereiste.

Die constatering leidde tot de samenstelling van een projectgroep die het verschijnsel nader in kaart moet brengen, in voortgaande samenwerking met het ministerie van Economische Zaken, en in een gerichte discussie met het Nederlandse bedrijfsleven. Deze projectgroep kreeg de

naam 'Economische Veiligheidsbelangen', waarmee nogmaals werd onderstreept dat er economische belangen zijn, die dermate gewichtig zijn dat de nationale veiligheid gebaat is bij een adequate bescherming van die belangen. Het primaire doel van het project is te komen tot een risico-analyse, die in de tweede helft van 1995 tegemoet kan worden gezien.

CENTRALE VERLICHTINGSTYNNEN A/S

4.1 Nationale verbindingen

4.1.1 Militaire Inlichtingendienst

De ministers van Binnenlandse Zaken en van Defensie hebben een nieuwe samenwerkingsregeling vastgesteld voor de BVD en de Militaire Inlichtingendienst (MID). Dit was wenselijk vanwege de opheffing van de Inlichtingendienst Buitenland en omdat zowel bij BVD als MID verandering is gekomen in werkwijze en organisatie. Over de herziene regeling werd het advies ingewonnen van de Coördinator van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De nieuwe regeling sluit aan bij de uitgangspunten van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de samenwerking zoals die zich binnen de nieuwe constellatie reeds in de praktijk ontwikkelde.

Wat betreft het uitvoeren van veiligheidsonderzoeken volgt de regeling de taakverdeling zoals die is vastgelegd in het Wetsvoorstel veiligheidsonderzoeken. Het doel van de regeling is de samenwerking zodanig te structureren dat de diensten hun taken op de meest effectieve wijze kunnen uitvoeren.

4.1.2 Politie

Het project dat sinds 1992 gestalte geeft aan een hernieuwde samenwerking met de politie en andere opsporings- en controlediensten, is ook in 1994 voortgezet. De BVD zorgt voor een duidelijke afbakening van taken en verantwoordelijkheden met de politie in het algemeen en met de Regionale Inlichtingendienst (RID) in het bijzonder. Daartoe heeft het hoofd BVD met 16 regio's overleg gevoerd met de beheersdriehoeken van korpsbeheerder, hoofdofficier en korpschef. Acht samenwerkingsprotocollen konden worden ondertekend, terwijl met de overige een aanvang is gemaakt tot formulering.

Met alle regio's is overlegd over het plannen van activiteiten. Voor 1995 zijn afspraken gemaakt over de werkzaamheden die de politie verricht ten behoeve van de BVD, ingevolge artikel 18 van de Wet op de inlichtingen en veiligheidsdiensten.

De herbezinning op de taak en werkwijze van de RID kon grotendeels worden afgerond. Dit gebeurde in nauw overleg met de Raad van Hoofdcmissarissen. Naar verwachting zal dit projectonderdeel dat vooral betrekking heeft op praktische onderwerpen omstreeks april 1995 voltooid zijn. Veel aandacht is besteed aan de ontwikkeling van administratieve procedures en het scheppen van een kader waarbinnen werkzaamheden dienen plaats te vinden.

Zo is ook een nieuw opleidingskeuze-traject voor RID-functionarissen van start gegaan, terwijl in 1994 nagenoeg alle functionarissen een herscholingscursus hebben gevolgd. De minister heeft ter vergroting van het veiligheidsbewustzijn een raambeveiligingsplan vastgesteld.

De ontwikkeling van een veilig informatiserings- en automatiseringstraject tussen de BVD en zijn relaties vergt nog de nodige inspanning.

4.1.3 Openbaar Ministerie

Met het Openbaar Ministerie onderhoudt de BVD contacten op diverse niveaus. Zo heeft het hoofd BVD periodiek contact met de procureur-generaal mr. R.A. Gonsalves, die namens het College van Procureurs-Generaal portefeuillehouder is voor de BVD-aangelegenheden en bezocht het hoofd van de BVD eenmaal de vergadering van het College. Daarnaast vonden ontmoetingen plaats met hoofdofficieren van justitie in het kader van het bovengenoemde overleg met de beheersdriehoeken van de politieregio's.

In operationele aangelegenheden verloopt het contact met het Openbaar Ministerie via de landelijk daartoe aangewezen officier van justitie. Gedurende 1994 was dat mr. F.A.H. Varekamp, die aan het eind van het jaar werd opgevolgd door mevrouw mr. P.M.H. van der Molen-Maesen. De ervaringen met een vast aanspreekpunt voor de BVD bij het Openbaar Ministerie zijn positief. Incidenteel is er contact met individuele officieren van justitie over concrete onderzoeken.

4.1.4 Koninklijke marechaussee, Douane, ECD, FIOD

Met de Koninklijke Marechaussee werd in 1994 een convenant gesloten. De samenwerking verloopt zeer goed. Met de Douane werden eerste

stappen gezet om te komen tot hernieuwing van de contacten. De samenwerking met Economische Controledienst en Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst verliep onveranderd goed.

4.1.5 Rijksrecherche

Gewerkt wordt aan een gestructureerd overleg tussen de BVD en de Rijksrecherche. De BVD heeft in 1994 enkele malen stages verzorgd voor rijksrechercheurs in opleiding aan de Politie-academie.

4.2 Internationale samenwerking

De BVD heeft de internationale samenwerking met andere inlichtingen- en veiligheidsdiensten en internationale organisaties verder geïntensiveerd. Een gezamenlijke internationale inspanning is noodzakelijk, omdat het belangenkader waarin de BVD werkzaam is steeds meer internationaal -zowel Europees als mondiaal- wordt bepaald.

Grensoverschrijdende fenomenen als terrorisme, proliferatie van massavernietigingswapens, georganiseerde criminaliteit, massale migratiestromen en radicale ideologieën plaatsen de taken van de BVD in toenemende mate in een internationaal perspectief. Samenwerking met zusterdiensten wordt dus steeds belangrijker; daarnaast is er een groeiende noodzaak voor de BVD om zijn werkzaamheden zonodig ook zelfstandig in het buitenland uit te voeren.

Uitgangspunt is echter dat wordt gestreefd naar een zo breed mogelijke internationale samenwerking via strategische, multilaterale platforms. Daarbij geldt: zo nauw mogelijk aansluiten bij de samenwerkingsvormen waar het Europese en mondiale veiligheidsbeleid wordt bepaald, zodat tijdig kan worden gereageerd met beleidsvoorstellen en maatregelen. Binnen deze internationale verbanden kan de BVD zich profileren met zijn specifieke deskundigheid, door als intermediair op te treden en door ideeën op het terrein van de internationale veiligheid aan te dragen. Veel belangstelling is er bij de hoofden van bevriende buitenlandse diensten (en bij de voor die diensten verantwoordelijke politici) voor de tot stand gebrachte democratische inbedding van de BVD en de publieke verantwoording (die verder gaat dan in de meeste landen), gecombineerd met een sluitende bescherming van bronnen en werkwijzen. Ook het interne planning- en controle-systeem en de uitvoering van het operationele werk door projectteams trekken veel positieve aandacht.

Met name landen die zich in een beginnend democratiseringsproces bevinden zijn geïnteresseerd, omdat hun inlichtingen- en veiligheidssysteem vaak onder zeer ondemocratische omstandigheden is opgebouwd. Juist de herpositionering van deze inlichtingen- en veiligheidsdiensten kan veel bijdragen aan het gewenste democratiseringsproces; het uitblijven ervan kan een ernstige blokkade betekenen. De BVD draagt, in het kader van een preventief veiligheidsbeleid, naar vermogen bij aan de positieve ontwikkelingen.

Op basis van bovenstaande uitgangspunten is in 1994 de uitbreiding van de buitenlandfunctie van de BVD voortgezet. Zo is naast de bestaande liaisonfuncties in Washington en Caracas besloten tot het aanstellen van een permanente liaison te Ankara. De ontwikkelingen in dit deel van het Midden-Oosten zijn in het verleden steeds van dien aard geweest dat zij een sterke weerslag hebben op de Europese en meer in het bijzonder op de Nederlandse veiligheidsbelangen. Ook de conflicten tussen de Turkse overheid en de radicale organisaties PKK en Dev Sol raken direct aan Nederlandse veiligheidsbelangen.

De instabiliteit in de Balkan-regio en in de zuidelijke GOS-staten is eveneens een fenomeen waarover tijdige en betrouwbare informatie dient te worden ingewonnen. De liaison te Ankara zal ook de contacten met zusterdiensten van de BVD in de regio verzorgen, bijvoorbeeld als gaat om het taakveld non-proliferatie.

In 1994 is begonnen met de voorbereidingen voor een vierde liaison, met als standplaats Singapore. Mondiaal maakt de Zuidoostaziatische regio immers een snelle economische en politieke ontwikkeling door, waardoor dit gebied naast het Noordamerikaanse continent en Europa kan worden beschouwd als een derde machtsblok in de wereld. In de nabije toekomst zal een vooruitgeschoven positie voor de BVD in deze regio bijdragen aan de signalerende taak van de BVD, waardoor tijdig eventuele negatieve consequenties van de ontwikkelingen in deze regio voor de nationale veiligheid kunnen worden opgevangen.

In de afgelopen periode hebben ook oriënterende gesprekken plaatsgevonden met de SVR, de Russische buitenlandse inlichtingendienst (zie paragraaf 2.5.3 Rusland). Er is een verkennend contact gelegd met de Zuidafrikaanse inlichtingendienst. Dit contact moet worden gezien in het licht van de recente democratische ontwikkelingen in Zuid-Afrika, die zich in een hoog tempo voltrekken.

Deze ontwikkelingen worden, gelet op de historische en culturele banden met Nederland, van wederzijds belang gevonden.

4.2.1 Westeuropese inlichtingen- en veiligheidsdiensten

Naast het onderhouden van de relaties met de Westeuropese inlichtingen- en veiligheidsdiensten door reizende liaisons vonden veelvuldig bilaterale en multilaterale bijeenkomsten plaats. Hierbij zijn op diverse gemeenschappelijke taakvelden informatie en ervaringen uitgewisseld. De hoofden van de Westeuropese veiligheidsdiensten voerden op regelmatige basis overleg over onderwerpen van gemeenschappelijk belang. De gevolgen van aspecten van de internationale georganiseerde criminaliteit met name op het terrein van de integriteit van het openbaar bestuur, en de mogelijkheden om tot een gezamenlijke aanpak hiervan te komen, waren regelmatig onderwerp van overleg in een breed internationaal kader.

In april 1994 organiseerde de BVD voor topambtenaren van Westeuropese inlichtingen- en veiligheidsdiensten een conferentie over de Europese integratie en de consequenties daarvan voor het functioneren van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Dit initiatief werd door de Westeuropese inlichtingengemeenschap uitermate positief ontvangen. Een tweede conferentie op dit gebied vond in december 1994 plaats. Inmiddels kan gesproken worden van een permanente overlegstructuur met jaarlijkse bijeenkomsten.

4.2.2 Inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de voormalige Oostbloklanden

Het democratiseringsproces in de voormalige Oostbloklanden is in volle gang. Het is een proces dat voor de nabije toekomst een aantal beloften, risico's en bedreigingen inhoudt. Vanuit het standpunt van de internationale veiligheid is steun vanuit het Westen en meer in het bijzonder vanuit West-Europa daarbij onontbeerlijk. Binnen dit kader legde de BVD gedurende de afgelopen periode bilaterale contacten met de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van Midden- en Oost-Europa. Deze contacten blijken een goede basis om het democratiseringsproces in deze regio te bevorderen.

In multilateraal verband heeft de BVD een eerste conferentie belegd met Polen, Hongarije, Tsjechië, Slowakije en Slovenië. Deze conferentie had als thema: 'Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten in een democratische

samenleving'. Dit initiatief is door de deelnemende landen positief ontvangen. In het komende jaar zal deze zogenaamde Midden Europa Conferentie een vervolg krijgen. Zo'n conferentie vormt een bruikbaar forum voor de bespreking van gemeenschappelijke belangen en dreigingen en vormt de basis voor verdieping van verdere bilaterale contacten.

4.2.3 NAVO

In 1994 zijn voor het eerst, onder het voorzitterschap van de BVD, additionele rapporten ten behoeve van de raad opgesteld door de vergadering van hoofden van inlichtingendiensten uit de NAVO-landen. Een rapport had betrekking op de mogelijke gevolgen voor de beveiliging van NAVO-informatie door toetreding van landen tot het Partners for Peace-programma en tot de North Atlantic Cooperation Council. Een ander rapport handelde over de risico's van proliferatie van massavernietigingswapens en (grote hoeveelheden) conventionele wapens. Beide rapporten werden afgestemd met relevante comité's binnen de NAVO-organisatie, waaronder het Military Committee.

Op verzoek van de NAVO-leiding werd besloten een voorstel aan de raad te doen voor een gesprek met de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van Rusland over proliferatie-aangelegenheden, meer in het bijzonder over de illegale handel in splijtbaar materiaal. Het voorstel dat nog in behandeling is, moet leiden tot voorbereidende gesprekken met de Russische diensten door de hoofden van de Noorse, Nederlandse en Portugese veiligheidsdiensten (de zogenaamde Troika).

In 1994 werd binnen het Nato Security Committee (NSC) overeenstemming bereikt over de herziening van de beveiliging van NAVO-gerubriceerde informatie in handen van de industrie. Begin 1995 zal deze herziening ter goedkeuring aan de raad worden aangeboden. Tevens werd een aanvang gemaakt met het opstellen van procedures voor de uitwisseling van gerubriceerde NAVO-informatie met niet-NAVO-landen of organisaties. Dit zal begin 1995 worden afgerond.

Voorts is besloten tot een onderzoek gericht op het vaststellen van de kaders voor een fundamentele herijking van de NAVO-visie op beveiliging. In dit nieuwe concept zou meer aandacht moeten komen voor het aspect risk management.

4.2.4 Europese Unie

In het overleg tussen de bewindslieden van Binnenlandse Zaken en Justitie (de zogenaamde derde pijler van het Verdrag van Maastricht) heeft de BVD het voorzitterschap van de werkgroep Terrorisme. Het plv. hoofd van de BVD maakt deel uit van de Nederlandse delegatie bij de stuurgroep die zich bezighoudt met veiligheid, rechtshandhaving, politie- en douanesamenwerking. Daarnaast neemt de BVD deel aan het overleg over de interceptie van telecommunicatie.

5.2 Verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur

Het aantal verzoeken om informatie over BVD-dossiers nam dit verslagjaar per saldo niet verder toe. Door de genoemde uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State op 16 juni 1994 nam de met de inzageverzoeken samenhangende werklast aanzienlijk toe.

Het gevolg van deze rechterlijke uitspraken is dat ook over verzoeken om inzage van het eventuele eigen dossier moet worden beslist met inachtna-me van de Wet openbaarheid van bestuur.

Van verzoek tot verzoek moet worden beoordeeld of de veiligheid van de staat zich verzet tegen het verstrekken van de gevraagde informatie. De rechter stelt zich daarbij op het standpunt dat gegevens die zijn verzameld in een context die voor de taakuitvoering van de BVD niet langer actueel is, in beginsel voor vrijgave in aanmerking komen. Kennisname van dergelijk gegevens mag dan vervolgens alleen worden geweigerd als zich een van de weigeringsgronden voordoet genoemd in de Wet openbaarheid van bestuur.

Eind 1994 wachtten er nog bijna vijfhonderd aanvragers, waaronder ruim zestig organisaties, op inzage in het eventuele eigen dossier. Daarnaast waren er in het kader van historisch onderzoek nog ca. vijftig verzoeken om informatie uit bijna tweeduizend dossiers in portefeuille. In overleg met de andere bij de uitvoering van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten betrokken departementen zijn normen ontwikkeld voor de afhandeling van deze verzoeken. Met de verzoekers zijn zo mogelijk afspraken gemaakt over de termijn waarop over hun verzoeken zal worden beslist.

Vanwege het grote aantal zeer arbeidsintensieve verzoeken is voor de afhandeling daarvan een projectgroep in het leven geroepen. Niettemin moet er rekening mee worden gehouden dat een zorgvuldige afhandeling geruime tijd zal duren.

5.3 Geschiedschrijving

De eerste fase van de uitvoering van het project Geschiedschrijving BVD, dat de periode 1945 - 1965 omvat, nadert zijn voltooiing.

Naar verwachting zal najaar 1995 tot publikatie worden overgegaan. De Begeleidingscommissie bestond als voorheen uit prof.dr. J.C.H. Blom en de hoogleraren geschiedenis prof.dr. P.N.A. de Rooij, prof.dr. M.C. Brands en prof.dr. J.Th.M. Bank.

5.4 Klachten

Bij de BVD werden in 1994 twee klachten ingediend, die na onderzoek beide ongegrond bleken te zijn.

De Nationale ombudsman bracht in het verslagjaar een rapport uit (nr. 94/646) dat betrekking had op een klacht over de BVD. Het oordeel van de ombudsman over de onderzochte handelwijze van de BVD luidde 'behoorlijk'.

Via de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten bereikten de BVD geen klachten.

PRIVACYBESCHERMING, INFORMATIONVERSCHAFUNG
EN KLACHTENBEHANDELING

H O O F D S T U K

6

6.1 Personeel

Op 1 januari 1994 telde de BVD 565.5 formatieplaatsen. Aangezien de formatie op 1 januari uit 562 plaatsen diende te bestaan, als gevolg van afspraken rond de Grote Efficiency Operatie, is het verschil in de loop van 1994 door diverse formatiebijstellingen ingelopen. Op 31 december 1994 werd derhalve vastgesteld dat de formatie uit 562 plaatsen bestaat. Dit is een duidelijk uitgangspunt voor verdere formatiebijstellingen in 1995.

De personele bezetting op 1 januari 1994 bestond uit 574 medewerkers en op 31 december 1994 waren 564 medewerkers in dienst; te weten 158 vrouwen en 406 mannen. Hiervan werken tachtig vrouwen en tien mannen in deeltijd. Een overzicht van de personele bezetting in aantallen per directie is als bijlage opgenomen.

Tijdens het verslagjaar wisselden twintig medewerkers van functie, waarvan zeven vrouwen. Voorts namen 18 mannen en zeven vrouwen ontslag en kwamen tien mannen en vijf vrouwen nieuw in dienst.

6.1.1 Het hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst

Eind 1994 werd afscheid genomen van mr. A.W.H. Docters van Leeuwen, sinds 1989 het hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst. Met ingang van 1 januari 1995 bekleedt hij de functie van procureur-generaal te Den Haag, tevens voorzitter van het College van Procureurs-Generaal.

Vanwege zijn verdiensten was Docters van Leeuwen in 1994 door H.M. de Koningin benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Onder zijn leiding werd de BVD ingrijpend gereorganiseerd en vond een heroriëntatie plaats op de koers van de BVD in het licht van de veranderde internationale situatie na het einde van de Koude Oorlog.

Het waarnemend hoofd van de BVD per 1 januari 1995 is mr. A. Kievits. Een opvolgingsprocedure voor de selectie van een opvolger van de heer Docters van Leeuwen is begin 1995 in gang gezet.

6.1.2 Vorming en Opleiding

Overeenkomstig de verwachtingen is de basisfunctie van het bedrijfsopleidingensysteem in het verslagjaar voor een belangrijk deel voltooid. Dit betekent dat een instrumentarium binnen de organisatie voor handen is om instromend personeel en medewerkers die intern van functie veranderen, snel op het gewenste functioneringsniveau te brengen. In totaal heeft de BVD 1,2 miljoen besteed aan vorming en opleiding. Dit is 2,5% procent van het totale personeelsbudget.

Naast aandacht voor opleiding van medewerkers van de BVD is veel aandacht gewenst voor de opleiding van Regionale Inlichtingendienst (RID)-medewerkers.

In 1994 is een startopleiding ontwikkeld waarin taken en werkwijzen van de BVD en het samenwerkingsverband BVD-RID centraal staan. In het najaar van 1994 is bovendien een vervolgopleiding ontwikkeld die RID-medewerkers moet voorbereiden op informatievergarende taken voor de BVD. Voorts heeft de BVD ondersteuning verleend aan opleidingsprogramma's van buitenlandse zusterdiensten.

Tevens is in 1994 de ontwikkeling van de opleidingsfunctie 1991 - 1994 geëvalueerd. Op basis van de resultaten van deze evaluatie en op grond van ontwikkelingen waarmee de organisatie wordt geconfronteerd, zal de opleidingsfunctie enige verandering ondergaan.

Het opleidingsaanbod zal meer worden afgestemd op individuele behoeften en toekomstverwachtingen. Dit houdt een verschuiving van opleiding in naar vorming, waarbij gedacht wordt aan een combinatie van coaching, intervisie, networking, stages, educatie en opdrachten.

6.1.3 Loopbaanbeleid

Naast het verder ontwikkelen en uitvoeren van de verschillende loopbaanprogramma's was mobiliteit een belangrijk aandachtspunt in 1994. Mobiliteit in de meest brede zin van het woord, met het accent op uitstroom. In tegenstelling tot andere organisaties heeft de BVD, net als in voorgaande jaren, een zeer beperkt personeelsverloop.

Ter bevordering van de mobiliteit zijn verschillende hierop toegespitste instrumenten ontwikkeld, te weten:

- de mogelijkheid om een loopbaanoriëntatieprogramma en/of een sollicitatietraining te volgen;
- verruiming van de studiefaciliteiten, zowel in de betekenis van financiële tegemoetkoming als studieverlof.

In de terugblik op 1994 moet echter geconstateerd worden dat slechts in zeer beperkte mate gebruik is gemaakt van deze instrumenten. Op vrijwel alle niveaus binnen de organisatie is er sprake van een afwachtende houding. De aarzeling op dit punt lijkt vooral te worden ingegeven door de beperkte mogelijkheden op de arbeidsmarkt en de vele afslankingen en reorganisaties die het perspectief op een toekomst buiten de BVD onzeker maken. Een andere factor, kenmerkend voor de BVD, is de sterke verbondenheid met de organisatie.

Het loopbaanbeleid van de dienst laat een soortgelijke ontwikkeling zien. Deelname aan het loopbaanbeleid voor medewerkers in de salarisschalen een t/m tien bleef ver achter bij de geplande streefcijfers. In plaats van een geplande deelname door 75 procent van de doelgroep (totaal circa 320 deelnemers) bleef dit beperkt tot circa 35 procent.

Voor het Management Development-programma (dit betreft medewerkers van schaal 11 en hoger) bestaat voldoende belangstelling. Ook hierbij is echter sprake van een beperkt aantal vacatures en is de mobiliteit derhalve gering. De mogelijkheid tot functieruil is nader onderzocht en zal begin 1995 starten.

Derhalve een tegenvallende ontwikkeling op het gebied van mobiliteit en als zodanig voor 1995 opnieuw een belangrijk punt van aandacht.

6.1.4 Emancipatiebeleid

Aanvullende afspraken zijn gemaakt ten aanzien van het emancipatiebeleid binnen de BVD. Streefcijfers zijn vastgesteld om het aantal vrouwen te doen toenemen. Het is de bedoeling dat in de periode van 1993 t/m 1996 jaarlijks tenminste zes vrouwen in- en doorstromen.

Geconstateerd is dat de in- en doorstroom van vrouwen bij de BVD te traag verloopt. Op een personeelsomvang van 564 personeelsleden is 28 procent vrouw. Op 1 januari 1993 bedroeg het percentage vrouwelijke personeelsleden 28,8 procent.

Het beleid is gericht op een verhoogde in- en doorstroom van vrouwen, met name gericht op de hogere en leidinggevende functies.

6.2 Organisatie

6.2.1 *Facilitaire zaken*

De nazorg van de nieuwbouw heeft meer tijd in beslag genomen dan was verwacht. In samenwerking met de Rijksgebouwendienst en de bouwers zijn nagenoeg alle onvolkomenheden verholpen. Inmiddels zijn opnieuw ingrijpende aanpassingen in de huisvesting noodzakelijk in verband met de reorganisatie van enkele afdelingen. Dat veroorzaakt in de komende jaren extra financiële lasten op de begroting.

Extra aandacht is voorts besteed aan de telefonische bereikbaarheid. De medewerkers zijn onder andere door interne campagnes aangespoord te allen tijde telefonisch bereikbaar te zijn voor de relaties van de BVD. Ook in 1995 houdt deze doelstelling de aandacht.

6.2.2 *Automatisering*

In het verslagjaar zijn de faciliteiten van het computernetwerk in het nieuwe kantoorgebouw verder ter beschikking van de gebruiker gebracht. Er zijn inmiddels ongeveer 200 werkstations op het PC-netwerk aangesloten en een begin is gemaakt met de voorzieningen voor CD-toepassingen, alsmede het elektronisch opslaan en distribueren van foto's.

De centrale computerfaciliteiten zijn in 1994 uitvoerig naar doelmatigheid geëvalueerd en er is nieuwe beveiligingsprogrammatuur in gebruik genomen.

Voorts is in het verslagjaar een goede start gemaakt met het uitbreiden van de (encrypted) datacommunicatie met belangrijke relaties.

6.3 Financieel kader

De verhuizing in 1993 heeft ook in het verslagjaar zijn doorwerking gehad. Van de Rijksgebouwendienst werd een navordering ontvangen voor meerwerk. Binnen Hoofdstuk 7 van de Rijksbegroting is hiervoor een oplossing gevonden. In de najaarsnota is deze mutatie meegenomen.

De voorbereidingen met betrekking tot de installatie van de liaison te Ankara zijn afgerond. Op dit moment worden voorbereidingen getroffen voor een mogelijke vestiging van een liaison in Singapore. De financiering van de buitenlandfunctie vormt nog steeds een probleem.

De bestedingscijfers 1994 in miljoenen guldens bedroegen:

- Personeel *f* 48.742
- Materieel *f* 13.061
- Geheim *f* 4.174

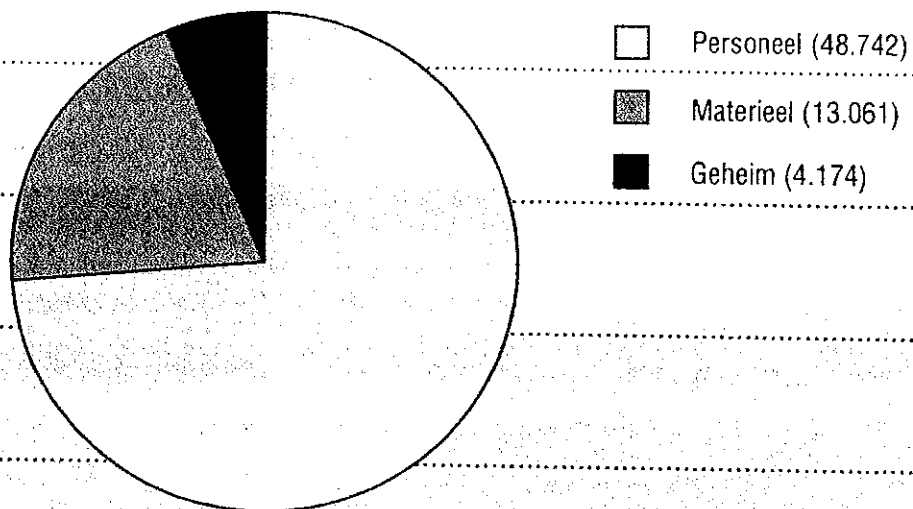
In 1994 is de administratie van de BVD gecontroleerd door drie instanties. De Algemene Rekenkamer heeft een review gedaan over de uitgaven van de BVD in het jaar 1993. De uitkomsten hiervan zijn verwerkt in een integraal rapport over Hoofdstuk 7 van de Rijksbegroting. De Belastingdienst heeft een onderzoek ingesteld naar de naleving van wettelijke bepalingen inzake de heffing van de loonbelasting/ premie volksverzekeringen.

De nadruk van dit onderzoek lag op het jaar 1993 en de verwerking van de aanbevelingen uit het vorige rapport. Beide onderzoeken zijn voor de BVD met een goed resultaat afgesloten.

Naast bovengenoemde controlerende instanties vindt op regelmatige basis controle plaats door de departementale Accountantsdienst van Binnenlandse Zaken. Gezien de voortgang van de controle en de tussentijdse bevindingen wordt verwacht dat over 1994 eveneens een goedkeurende verklaring wordt afgegeven.

In het jaar 1995 zal de directeur van de departementale Accountantsdienst de geheime financiën over de jaren 1993 en 1994 controleren.

Overzicht bestedingscijfers BVD (1994) in miljoenen gulden



Bijlage nr. 1	Kamerstukken c.a. inzake de BVD 1994
Bijlage nr. 2	Overzichten

Bijlage nr. 1 Kamerstukken c.a. inzake de BVD 1994***1 (vaste) Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten***

23 225 **Verslag van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden in de periode juli 1992 - december 1992**

nr. 2 Afwikkeling van het dossier Wilman

23 956 **Verslag van de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden in 1993**

nr. 1 Verslag

22 036 **Verwijdering en vernietiging van dossiers van de Binnenlandse Veiligheidsdienst**

nr. 4 Brief van de minister van Binnenlandse Zaken aan de Tweede Kamer d.d. 27 juni 1994 over de consequenties van de uitspraken van de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State.

nr. 5 Brief van de voorzitter van de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten aan de Tweede Kamer d.d. 29 juni 1994 over het proces van het schonen van BVD-dossiers.

2 De Rijksbegroting

Tweede Kamer der Staten-Generaal

23 400 **Rijksbegroting over het jaar 1994**

Hoofdstuk VII Ministerie van Binnenlandse Zaken

nr. 29 Activiteiten in het kader van het thema Integriteit van de Openbare sector

Eerste Kamer der Staten-Generaal

nr. 203a **Voorlopig verslag van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat m.n. nr. 7, 8 en 35**

nr. 203b Memorie van antwoord m.n. 7, 8 en 35

Tweede Kamer der Staten-Generaal

23 900 Rijksbegroting over het jaar 1995

Hoofdstuk VII Ministerie van Binnenlandse Zaken

nr. 5 Verslag houdende een lijst van vragen en antwoorden
 m.n. 4,18,86 en 87

3 Overige (Kamervragen e.d.)

Handelingen Tweede Kamer d.d. 17 februari 1994

Plenaire behandeling van het verslag van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, Jaarverslag BVD 1992 en Infiltratie van de georganiseerde misdaad in de politiek.

Aanhangsel handeling 1993-1994 nr. 416

Vragen van het lid Willems (Groen Links) over het ontslag van mevrouw B.S. als secretaresse bij het ministerie van Binnenlandse Zaken.

Handelingen Tweede Kamer d.d. 12 april 1994

Vraag van het lid Willems (Groen Links) over stand van zaken met betrekking tot de heer Wilman.

Aanhangsel handelingen 1993-1994 nr. 448

Vragen van het lid Willems (Groen Links) over de zaak Han D., infiltrant van de BVD/PID-Nijmegen.

Aanhangsel handelingen 1993-1994 nr. 543

Vragen van het lid Willems (Groen Links) over het ontslag van mevrouw B.S. als secretaresse op het ministerie van Binnenlandse Zaken.

Aanhangsel handelingen 1993-1994 nr. 710

Vragen van het lid Varma (Groen Links) over brandstichting bij een persoon die nauw betrokken is bij de opvang van asielzoekers.

Aanhangsel handelingen 1993-1994 nr. 759

Vragen van het lid Varma (Groen Links) over de zaak Wilman.

Aanhangsel handelingen 1993-1994 nr. 772

Vragen van het lid De Graaf (D66) over Europese bestrijding van nucleaire criminaliteit.

Handelingen Tweede Kamer d.d. 25 en 26 oktober 1994 mn.**13-585/13-622 en 14-673/14-716**

Behandeling Begroting Binnenlandse Zaken over 1995, o.a. over integriteit van het openbaar bestuur, Wilman.

Handelingen Tweede Kamer d.d. 27 oktober 1994 bijvoegsel

Schriftelijke antwoorden behandeling Begroting Binnenlandse Zaken over 1995, o.a. uitspraken Raad van State, onderzoek Wilman.

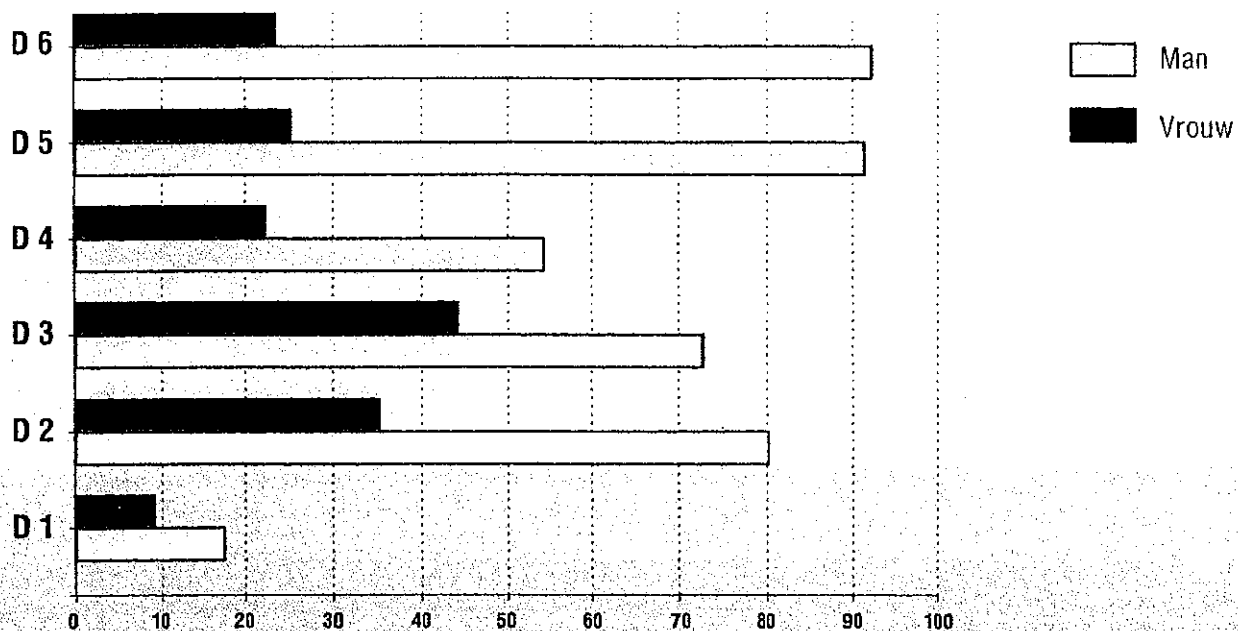
Aanhangsel handelingen 1994-1995 nr. 198

Vragen van de leden Dittrich en Van den Bos (D66) over mogelijke intimidatiepraktijken van de Iraanse regering.

Bijlage nr. 2

Bezetting in aantallen

Verhouding man - vrouw



Directie 1	Strategie en planning
Directie 2	Democratische Rechtsorde
Directie 3	Staatsveiligheid
Directie 4	Maatschappelijke en economische belangen
Directie 5	Operationele informatievergaring
Directie 6	Management Advies en Centrale Diensten

Colofon

Uitgave

Binnenlandse Veiligheidsdienst
Postbus 20010
2500 EA Den Haag

Productiebegeleiding

Directie Communicatie, Documentatie en Bibliotheek
Ministerie van Binnenlandse Zaken

Ontwerp

H. Slingerland bNO Grafische Vormgeving en Art Direction,
Vlaardingen

Druk

Drukkerij De Bink bv, Leiden

Maart 1995

95053